

Vård- och omsorgscollege i Jönköpings län

(exklusive Höglandet)

Förstudien

Författare: Berith Hedberg

Årtal: 2015

Författare: Berith Hedberg

Verksamhetsområde: Region Jönköpings län

Arbetsplats/enhet: Futurum

Kontaktinformation: 0727421022; berith.hedberg@rjl.se

Projektdeltagare:

Pia Persson, Kommunal utveckling, FoUrum, Region Jönköpings län;

Ingela Pettersson, Länssjukhuset Ryhov, Region Jönköpings län;

Renette Johansson, Vuxenutbildning, Värnamo kommun

Sammanfattning

Kommunerna och sjukhusen i Region Jönköpings län, står inför framtida rekryteringsbehov av **personal** inom vård- och omsorgsområdet. Behovet av kompetent personal ökar i takt med att gruppen äldre ökar och som för med sig att mer avancerad vård och omvårdnad utförs, inte bara på sjukhus utan även i hemmiljö där samordning krävs för att säkra vårdkedjan. Genom att ingå i Vård- och omsorgscollege (VO-college) skapas förutsättningar att kvalitetssäkra utbildning och framtida kompetenser då den sker i samverkan mellan arbetsgivare, utbildningsanordnare och fackliga organisationer. Målet med VO-college är hög kvalitet inom vård och omsorg som i enlighet med Region Jönköpings läns vision främjar en god och säker vård för medborgarna. För närvarande är fem av 13 kommuner och ett av tre sjukhus i Region Jönköpings län anslutna till VO-college.

Förstudien övergripande syfte har varit att ta fram ett underlag för beslut om fortsatt arbete med ansökan om lokalt/lokala VO-college, som på sikt kan integreras med regionalt VO-college på Högländet.

Arbetsgruppen har i förstudien utgått från tre övergripande frågeställningar som avser en nulägesbeskrivning avseende (1) Vilka befintliga vård- och omsorgsutbildningar på gymnasienivå för ungdom och vuxenutbildning finns i aktuella kommuner? (2) Hur ser befolkningsutvecklingen ut i aktuella kommuner? (3) Hur ser arbetsmarknaden ut inom vård och omsorg inom Region Jönköpings län (exklusive Högländet)?

Resultatet baseras på enkätsvar från utbildningsanordnare och arbetsgivare, intervjuer med företrädare för Kommunal och arbetsförmedling samt insamling av statistik och faktadokument. I resultatet framkom bl.a. betydande variationer avseende antal kurser utöver de programspecifika som utbildningsanordnarna erbjuder eleverna. Systematiska rutiner för validering förekom sällan. Skriftliga avtal för arbetsplatsförlagd utbildning (APL) saknas och variationer förekommer avseende handledarutbildning. I samtliga kommuner med utbildningsanordnare sker samverkan i form av Programråd. De flesta av lärarna har pedagogisk utbildning och flera av dem har även lärarlegitimation. För samtliga kommuner följer samma befolkningsutvecklingsstruktur som sker i övriga riket, dvs. ett ökat antal äldre och i de mindre kommunerna (Gislaved, Gnosjö) minskar antal invånare. Osäkerhet finns i befolkningsprognoserna pga. pågående flyktingströmmar. Från arbetsgivarhåll rapporteras att rekryteringen av ny personal sker i relation till de pensionsavgångar som kommer, vilket får konsekvenser genom den kommande bristen på vård- och omsorgsutbildade personer, enligt nationell statistik. Arbetsförmedling såväl som Kommunal framhåller betydelsen av att undersköterskans yrkesroll lyfts fram och stärks, inte minst för att göra ungdomar intresserade av att välja vård- och omsorgsprogrammet i sina gymnasieval.

Arbetsgruppen rekommenderar därför att: (1) beslut fattas om att gå vidare med ansökan om lokala VO-college (Jönköpings kommun inklusive Habo, Mullsjö kommuner samt Tranås kommun och GGVV-kommunerna), (2) att organisatoriskt integrera de två lokala VO-college, enligt ovan med Högländets redan etablerade Regionala VO-college, (3) att processledare anställs och styrgrupper i respektive lokalt VO-college utses, (4) att samtliga åtta kommuner samt de två sjukhusen (Länssjukhuset Ryhov, Värnamo sjukhus) i Region Jönköpings län är med och bidrar till finansieringen, utifrån en gemensamt framtagna finansieringsmodell.

Innehållsförteckning

1.	Bakgrund	5
1.1	Inledning.....	5
1.2	Vad är vård- och omsorgscollege?	5
1.3	Varför vård- och omsorgscollege?	8
2.	Syfte	16
3.	Metod	16
3.1	Förstudien.....	16
4.	Resultat.....	17
4.1	Vård- och omsorgsutbildning i Jönköpings län, utom Högländet.....	17
4.2	Befolkningsutveckling	31
4.3	Arbetsmarknad inom vård och omsorg	38
4.4	Karriärvägar	41
5.	Utmaningar och förslag.....	43
5.1	Vilka utmaningar finns för en etablering av ett VO-college?	43
5.2	Vilka förutsättningar finns för etablering av lokala VO-college i Jönköpings län (exklusive Högländet)?	45
5.3	Förslag.....	46
6.	Referenser.....	48

1. Bakgrund

1.1 Inledning

Enligt läroplanen för gymnasieutbildning 2011¹ är det ”skolans ansvar att varje elev på ett nationellt yrkesprogram inom gymnasieskolan ges möjlighet att uppnå kraven för en yrkesexamen som innebär att eleven har uppnått en av branschen godtagbar nivå av yrkeskunnande för att vara väl förberedd för yrkeslivet”. Vidare ska ”gymnasieskolan samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt”. Eftersom arbetslivet förändras kontinuerligt avseende kompetens- och rekryteringsbehov är det ”särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen”.

Gemensamt mål för vård och omsorg inom kommunerna och Region Jönköping är en god och säker vård för patienter och brukare. Målet för Vård- och omsorgscollege (VO-college) är en hög kvalitet i vård och omsorg i samverkan. VO-college är en samverkansform som erbjuder och kräver samverkan mellan arbetsgivare, utbildare och fackförbund, utifrån fastställda och mätbara kvalitetskriterier. Arbetsgivaren måste vara aktiv i att förmedla behov, krav och förväntningar på framtida medarbetare till utbildarna. Utbildarna måste anpassa utbildningar utifrån behoven på arbetsmarknaden. Då kompetenskrav på anställd personal förändras över tid, är kompetensutveckling en angelägen uppgift. Genom validering kan tidigare kunskaper tillgodoräknas. Redan idag sker samverkan mellan arbetsgivare och utbildare, framför allt via Programråden. VO-college är att gå ett steg längre och innebär ett mer strukturerat samarbete utifrån en kvalitetscertifiering. VO-college skall trygga framtida personal- och kompetensbehov inom vård- och omsorgsområdet. Genom att ingå i ett länsövergripande VO-college kvalitetssäkras vård- och omsorgsutbildningen i hela regionen och möjlighet till samverkan i utbildningsfrågor förstärks. Genom att utbildningen är samordnad möjliggörs en ökad rörlighet för medarbetare. När det gäller kompetens bland lärare i vård och omsorg, kan den utnyttjas på ett effektivare sätt. Ett länsövergripande VO-college tydliggör samarbetet med aktörer som Arbetsförmedling, Högskola och Fackliga organisationer. Ett certifierat VO-College innebär att arbetsgivare ska kunna rekrytera medarbetare med den kompetens som behövs.

1.2 Vad är vård- och omsorgscollege?

VO-college är en samverkansform på nationell, regional och lokal nivå mellan utbildningsanordnare, fackliga organisationer och arbetsliv inom vård och omsorg. Genom att förbättra samarbetet, kan vars och ens ansvar bli tydligare och genom att kvalitén säkras kan de samlade resurserna utnyttjas mer effektivt.

Målet med VO-college är att kunna erbjuda ungdomar och vuxna med intresse för vård- och omsorgsområdet en modern utbildning på såväl gymnasienivå som eftergymnasial nivå, med hög kvalitet inom både teori och praktik, som baseras på den evidens som finns. En viktig del är att eleven själv ska ha ett inflytande över det egna lärandet. Inom ramen för VO-college får eleverna såväl som redan anställda utbildning och kompetensutveckling. VO-College är ett skyddat varumärke som får användas när kvalitetskriterierna är uppnådda och certifieringen genomförd. I dag (151118) finns i Sverige 19 regionala och 74 lokala certifierade VO-College. Innan en region är certifierad är det inte

¹ Läroplan för gymnasieutbildning 2011: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_url_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2705.pdf%3Fk%3D2705

möjligt att ansöka och få ett lokalt VO-college godkänt. Det är på den regionala nivån som en dialog förs kring kriterierna för lokala VO-college².

I VO-college ingår Vård- och omsorgsprogrammet för ungdomar och vuxna samt YH-utbildningar inom området. Inom ramen för VO-college kan även Barn- och fritidsprogrammet med social inriktning för arbete med stöd och service för personer med funktionsnedsättning, ingå. Krav för detta är att kurserna *Grundläggande vård och omsorg* samt *Specialpedagogik 1 och 2* som finns i programförordningen.

Syftet med att få den kvalitetsstämpel som ett certifierat VO-College innebär att:

- trygga verksamheternas personal- och kompetensförsörjning
- öka intresset för vård- och omsorgsutbildningar
- erbjuda attraktiva utbildningar av hög kvalité
- öka samverkan mellan utbildningsanordnare och arbetsliv
- skapa attraktiva arbeten inom vård och omsorg
- marknadsföra yrken och utbildningar inom vård och omsorg
- arbetet med att utveckla VO-College är processinriktat och under ständig utveckling.
- samverkan inom VO-College sker på nationell, regional och lokal nivå.

På **nationell nivå** inom VO-college finns Föreningens styrelse som består av representanter för de organisationer som ingår i föreningen. Ordförande i styrelsen är idag Agneta Jöhnk, SKL. Styrelsen är ytterst ansvarig för verksamheten inom VO-College. Verkställande direktör för VO-college är idag (2015-11-18) Zenita Cider.

Nationella rådet består liksom styrelsen av representanter för de organisationer som ingår i föreningen och är ett rådgivande organ och stödjer kansliet i dess arbete. De ingående organisationerna är:

- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)
- Vårdföretagarna
- Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)
- Arbetsgivarföreningen KFO
- Arbetsgivarförbundet Pacta
- Svenska Kommunalarbetareförbundet (Kommunal)

Nationella rådets uppdrag är att:

- skapa ett nationellt erkännande genom certifiering
- ta fram kvalitetskriterier som underlag för certifiering
- utveckla en metod för certifiering
- främja erfarenhetsutbyte

På **regional nivå** finns regionala VO-College, som kan bestå av flera kommuner och ett landsting/region. Samarbetet leds av den Regionala styrgruppen, där arbetsgivarna är i majoritet och har ordförandeposten. I den regionala styrgruppen ingår också representanter från de lokala styrgrupperna, fackliga organisationer samt universitet/högskola. Här kan även Arbetsförmedlingen vara representerad. I varje regionalt VO-College finns en regional samordnare som har i uppgift att hålla ihop det regionala och lokala arbetet. VO-College på regional nivå utformar övergripande mål som fungerar som en gemensam resurs i regionen och säkrar samverkan mellan utbildningsanordnare

² Vård- och omsorgscollege hemsida: <https://www.vo-college.se/>

och arbetsliv inom vård och omsorg. En region/län kan vid behov satsa på specialinriktningar i utbildningen, som exempelvis psykiatri.

På **lokal nivå** finns lokala VO-College där en eller flera kommuner kan ingå och som drivs av en lokal styrgrupp. I den lokala styrgruppen är arbetsgivarna i majoritet och innehar ordförandeposten. Representanter från arbetsgivare, utbildningsanordnare och fackliga organisationer finns representerade i den lokala styrgruppen och deras uppdrag är att anpassa de regionala målen till lokala behov och förutsättningar. De ger också uppdrag till olika arbetsgrupper.

Certifieringsavgifter³, 2015

Regionala VO-College betalar en årlig serviceavgift på 43 000 kronor. För regionala college som börjat sin ansökningsprocess men inte är certifierade än, är serviceavgiften 8 000 kronor.

Typ av certifiering	Certifieringsbesök	Kostnad
Regional certifiering	1 dag	30 000 kr
Lokal certifiering	1 dag 2 dagar 2½ dag	30 000 kr 60 000 kr 62 000 kr
Återcertifiering	2 dag	60 000 kr
Anslutande utbildare	½-1 dag	18 000 kr
Komplettering med Barn-och fritidsprogrammet	Inget besök	5 000 kr

Särskilda certifierare från Nationella Rådet besöker blivande VO-college inför certifieringen. Besöket görs när undervisning pågår.

Ett godkänt VO-College är certifierat för 3 år och har då rätt att använda namnet och logotypen. Därefter görs en återcertifiering, som gäller för 5 år.

För att ansöka om certifiering för ett regionalt/lokalt VO-College måste mätbara kvalitetskriterier formuleras och fastställas utifrån följande tio kvalitetsområden:

1. Varför Vård- och omsorgscollege
2. Samverkan
3. Infrastruktur för utbildningar
4. Lokalt perspektiv
5. Hälsoperspektivet
6. Kreativ och stimulerande arbets- och lärmiljö
7. Lärformer och arbetssätt
8. Lärande i arbete
9. Kvalitetsarbete/Uppföljning
10. Avtal

³ Vård- och omsorgscollege, <https://www.vo-college.se/certifiering/avgifter>

1.3 Varför vård- och omsorgscollege?

VO-college är ett samarbete mellan arbetsgivare, utbildare och fackförbund som arbetar för att öka intresset för utbildningar och yrken inom vård och omsorg. Eleverna får en modern och attraktiv utbildning och den kompetens de behöver för att få ett arbete inom vård och omsorgsområdet och redan anställda får utveckling i sitt arbete. En nära koppling finns mellan utbildare och arbetsliv på regional och lokal nivå och den fungerar som garanti för att utbildningarna är aktuella och anpassade till dagens arbetsmarknadsbehov.

Den kvalitet som VO-College garanterar bidrar också till att eleven blir anställningsbar och att den som redan arbetar inom vård- och omsorgsområdet på ett lättare sätt får tillgång till kompetensutveckling. Genom VO-College kvalitetsgranskas vård- och omsorgsutbildningarna på nationell nivå och möjliggör en likvärdig vård och omsorg i hela landet.

Enligt den följeforskning som genomfördes (Andershed & Ljungzell 2009) framkommer att satsningen på Vård- och omsorgscollege är avgörande för att ”utveckla och förnya verksamheter, för att effektivisera arbetssätt, för att rekrytera ny personal, för att stimulera utveckling och tillväxt” (sid. 31). VO-college svarar upp mot samverkansmålet mellan arbetsgivarna och yrkesutbildningarna (Läroplan för gymnasieutbildning 2011).

Certifierade Regionala VO-College finns i Dalarna, Fyrbodal, Gävleborg, Göteborgsregionen, Halland, Jämtland, Kronoberg, Norrbotten, Skaraborg, Skåne, Stockholm, Södra Norrland, Sörmland, Uppland, Värmland, Västerbotten, Västmanland, Örebro och Östergötland (Kalmar län är på väg att certifieras). I Region Jönköpings län tog Höglandets kommunalförbund, 2011 beslut om att ansöka om certifiering för VO-college. Kommunfullmäktige i Aneby, Eksjö, Vetlanda, Sävsjö och Nässjö kommuner tog därefter beslut om att följa Höglandets kommunalförbunds beslut. Det breda politiska beslutet som grund för det fortsatta arbetet var värdefullt och nödvändigt. Höglandet är idag certifierad för ett Regionalt VO-College sedan maj 2014 och för lokalt VO-College sedan december 2014.

1.3.1 Samverkan

Den snabba kunskapsutveckling som sker inom Regionens verksamheter gör det viktigt att hela tiden integrera och omsätta ny kunskap och nya teknologier. Kunskap i förbättrings-arbete är en av kärnkompetenserna⁴ som blir viktig. Hälso- och sjukvården blir alltmer integrerad med andra verksamheter, till exempel kommunerna, vilket ställer höga krav på medarbetarnas samverkansförmåga. Samverkan i team mellan olika yrkesgrupper är därför viktigt för att möta patienternas behov.

VO-college ställer krav på en formell struktur kring samverkan, vilket är en garant för gynnsamma förhållanden. Detta innebär att vård- och omsorgstagaren får vård och omsorg med hög kvalitet. Arbetsgivaren får personal som har adekvat och behovsanpassad utbildning som är såväl evidensbaserad som kvalitetssäkrad. Eleven får en utbildning som ger en säkrare anställningsbarhet inom vård och omsorg samt en god grund för vidare studier. Redan anställda inom yrkesområdet får möjlighet till kompetensutveckling med möjliga karriärvägar. Samverkan mellan utbildningsaktörer på olika nivåer och arbetsgivare (både privata och offentliga) och Arbetsförmedlingen är enda sättet att få fram vilka kompetenser som efterfrågas framöver.

⁴ Sex kärnkompetenser (personcentrerad vård, säker vård, informatik, samverkan i team, evidensbaserad vård, förbättringskunskap) har föreslagits gälla för alla professioner inom vård och omsorg. Dessa kompetenser har bedömts som speciellt betydelsefulla för att uppnå god och säker vård (IOM, 2003; QSEN 2005; Cronenwett med flera, 2007).

För alla yrkesprogram skall det finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv⁵.

Uppgifter för de lokala programråden kan bestå i att:

- hjälpa huvudmannen att ordna praktikplatser för det arbetsplatsförlagda lärandet
- hjälpa huvudmannen att planera och organisera det arbetsplatsförlagda lärandet
- medverka vid utformningen av gymnasiearbeten
- samverka om utbildningens långsiktiga utveckling
- samråda om vilka kurser som ska erbjudas som programfördjupning
- medverka i det systematiska kvalitetsarbetet genom att ta fram utvärderingsprinciper rörande det arbetsplatsförlagda lärandet

1.3.2 Infrastruktur för vård- och omsorgsutbildningen

Vård- och omsorgsutbildning

Utbildningsanordnare för vård- och omsorgsutbildning (gymnasium, vuxenutbildning) finns i flera av de 13 kommuner som ingår i Region Jönköpings län. Om Högländet utom Tranås exkluderas, finns vård- och omsorgsutbildning i Jönköping, Värnamo, Vaggeryd, Gislaved, Gnosjö och Tranås (Tabell 1). Habo och Mullsjö kommuner köper utbildningsplatser av Jönköpings kommun.

Tabell 1. Orter med VO-utbildning samt regi

Orter	Kommunal	Privat
Jönköping	Erik Dahlbergsgymnasiet Lernia	Plusgymnasiet Medlearn vuxenutbildning Moa Lärcentrum vuxenutbildning*
Värnamo	Finnvedens gymnasium VUX Värnamo	
Vaggeryd	Fenix kunskapscentrum och vuxenutbildning	
Gislaved	Gislaveds gymnasium och vuxenutbildning	
Gnosjö	Gnosjö kunskapscentrum och vuxenutbildning	
Tranås	Tranås Lärcentrum Västra och vuxenutbildning	

* Moa Lärcentrum vuxenutbildning upphör i Jönköping 2015-12-31, aktiva i Nässjö

Yrkehögskoleutbildning (YH)

YH-utbildningen är lagreglerad⁶ och utöver årliga analyser över kommande behov beslutar Myndigheten för yrkeshögskolan om en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan samt under vilken tid beslutet avser⁷. En ledningsgrupp för YH-utbildning, som utses av utbildnings-anordnaren, ska bestå av företrädare från utbildningen, elever, arbetsgivare och verksamhetsområde. Det finns idag ett ökat behov av eftergymnasiala utbildningar för personal med gymnasial vård- och omsorgsutbildning. En yrkehögskoleutbildning (YH-utbildning) som bygger på kunskap från arbetslivet, kan bedrivas på hel- eller halvfart eller som distansutbildning och omfatta mellan 100-400 YH-poäng. En

⁵ Gymnasieförordningen, 2012:402, 8§

⁶ https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2009128-om-yrkeshogskol_sfs-2009-128/

⁷ https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Forordning-2009130-om-yrkes_sfs-2009-130/

yrkeshögskoleexamen kan utfärdas vid minst 200 godkända YH-poäng och en kvalificerad yrkeshögskoleexamen vid minst 400 godkända YH-poäng. Lärande i arbetsliv (LIA) ska motsvara minst en fjärdedel av utbildningen och ett examensarbete ska ingå.

Futurum akademien för hälsa och vård Region Jönköpings län

Futurums uppdrag omfattar klinisk forskning, primärvården utvecklingsenhet, biblioteksfunktioner samt studenters lärande i vården. I studentuppdraget samordnar och leder Futurum organisering av studenters lärande i vården med handledning av hög kvalitet och är en plattform för interprofessionell samverkan samt tillämpning och spridning systematiskt kvalitets- och förbättringskunskap. Förutom att de högskolemässiga vårdutbildningarnas VFU är organiserat och samverkar inom Futurum, så ingår även LIA inom YH-utbildningen för vårdadministratörer och vård- och omsorgsutbildningen. Futurums ledningsgrupp för VFU driver strategiska frågor som rör arbetet och utveckling av studenters/elevs lärande i vården. Ledningsgruppen omfattar professionsansvariga inom varje yrkesgrupp inklusive undersköterskor/skötare som leder respektive grupps operativa arbete samt koordinatörer inom varje verksamhetsområde som är knutna till ledningarna vid Region Jönköpings läns övergripande verksamhetsområden. Futurums övergripande studierektor för VFU som är ordförande för ledningsgruppen, är också ordförande för ledningsgruppen för YH-utbildningen för vårdadministratörer på IHH. Samverkan sker med centrala personalavdelningen som ansvarar för kompetensförsörjning i Region Jönköpings län. Hälso- och sjukvårdens ledningsgrupp inom Region Jönköpings län har ett utbildningsstrategiskt råd där Futurum är representerat.

För Region Jönköpings län är forskning och utveckling strategiska framgångsområden som har nära koppling till utbildning och lärande. Klinisk forskning är inom Futurum organiserat i profilområden omfattande flera yrkesgrupper.

Kommunal utveckling/FoUrum

Kommunal utveckling är länets kommuners gemensamma utvecklingspartnerskap där kommunerna aktivt styr och driver utvecklingsarbetet genom aktiva chefsnätverk och till plattformen utlånad personal. I nuläget har länet partnerskapet *FoUrum* som omfattar socialtjänst, skola och fritid. FoUruns verksamhetsidé är att långsiktigt och samordnat stödja kommunernas utveckling av en evidensbaserad praktik. För att uppfylla sitt uppdrag genomförs en mängd utvecklingsprojekt i nära samarbete med länets samtliga kommuner, inom ett antal prioriterade områden. En viktig del i begreppet evidensbaserad praktik är att verksamhet ska tillämpa bästa tillgängliga kunskap. Ett nära samarbete med Region Jönköpings län pågår i flera av utvecklingsprojekten. FoUruns verksamhet ska utformas så att:

- interaktiv forskning integreras i socialtjänstens praktik för långsiktig kunskapsuppbyggnad
- förutsättningar skapas för systematiskt arbete med värdering, reflektion och dokumentation.

Partnerskapet FoUrum ska alltså ha en hög ambition när det gäller att knyta forskare, forskarmiljöer och högskolor till de utvecklingsprojekt som genomförs tillsammans med kommunerna. Genom överenskommelser med högskolor, forskare, doktorander har hittills ett relativt stort antal doktorander varit knutna till FoUruns utvecklingsprojekt. En rad forskarnätverk/miljöer, professorer och lektorer/docenter spridda över landet har på andra sätt varit knutna till utvecklingsprojekt i partnerskapet.

1.3.3 Hälsoperspektivet

Begreppet hälsa genomsyrar VO-college för att den psykosociala och fysiska hälsan ska stärkas hos alla berörda. Att arbeta med hälsoperspektivet både i skola och på arbetsplatser ska även inspirera den enskilde att ta ett personligt ansvar för sin hälsa. Hälsoarbetet ska bidra till god hälsa och ökad livskvalitet som ska ge ökad trivsel och vi-känsla på arbetsplatsen. Som resultat av ett bra hälsoarbete kan en ökad kreativitet, effektivitet, arbetsglädje och resultat ses. Det resulterar även i minskad sjukfrånvaro, färre arbetsskador och mindre behov av rehabilitering samt en aktivare fritid.

En målsättning inom Region Jönköpings län är att arbeta aktivt med hälsa och arbetsmiljö genom hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande insatser på alla arbetsplatser. Det hälsofrämjande arbetet sker på både individ-, arbetsplats- och organisationsnivå och fokuserar på att skapa stödjande miljöer med möjligheter och förutsättningar till bättre hälsa för alla. I en hälsofrämjande arbetsplats mår medarbetare bra och trivs på jobbet.

I Region Jönköpings län erbjuds medarbetare med fast anställning eller längre vikariat, träning vid arbetsgivarens egna anläggningar. Friskvårdsbidrag för träning på externa anläggningar/ aktiviteter ska finnas som en möjlighet för de som inte tränar på befintliga anläggningar. Friskvårdsbidraget kan utgå med 50 procent av kostnaden, men max totalt 1 200 kr per år och medarbetare.

De kommunala arbetsgivarna bedriver hälsoförebyggande arbete utifrån framtagna friskvårdspolicyn. Målsättningen är att medarbetare ska kunna behålla god hälsa för ett hållbart och långt arbetsliv. Här beskrivs en mängd olika aktiviteter som kan användas i hälsoarbetet. Som exempel kan nämnas, genomförda friskvårdsdagar för personal i verksamheter, rabatterade träningskort och friskvårdsbidrag att söka. Några kommuner har friskvårdsombud som utbildats av Företagshälsovård som har till uppgift att stimulera och uppmuntra kollegor till hälsofrämjande aktiviteter. De flesta kommunerna genomför utbildning i förflyttningsteknik med jämna mellanrum. Denna utbildning får också semestervikarier genomgå. I en av kommunerna erbjuds ett friskvårdsbidrag om 1300 kr per år, samt fria bad i simhall och 10 % hos ett av kommunens gym.

Elevhälsa

Elevhälsoarbetet ska främst vara inriktat på förebyggande och hälsofrämjande arbete, stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål samt vid behov erbjuda eleverna enkla sjukvårdsinsatser⁸. I det förebyggande arbetet ska den miljö som skapats för eleverna, vårdas. I det främjande arbetet ska en miljö/förutsättningar skapas där alla elever mår väl, har handlingsutrymme och kan nå sina mål. För det tredje ska elevhälsan reagera och agera när något har hänt eller om elever behöver extra stöd (Skollag 2010; Socialstyrelsens och Skolverkets vägledning för elevhälsan 2014).

1.3.4 Kreativ och stimulerande arbets- och lärmiljö

Blandade lärmiljöer (Blended learning) innebär att undervisningen blandas mellan undervisning i och utanför klassrummet. I klassrummet sker traditionell undervisning och utanför klassrummet får eleven arbeta med mer datormedierade aktiviteter.

Lärmiljöer i form av Metodikum är en specialiserad utvecklings- och utbildningsenhet där medarbetare, nyanställda och studenter/elever i Region Jönköpings län erbjuds möjlighet till scenarioträning, färdighetsträning, samt träning i pedagogik, ledarskap och interprofessionell

⁸ Ur Skollagen: SFS 2010:800 2 kap, 25§, 28§

samverkan. Det finns möjlighet att träna såväl det enkla och handgreppsmässiga, till mer komplicerade situationer och tillstånd där olika professioner arbetar tillsammans. Med hjälp av avancerade datoriserade simulatorer och simulerade miljöer skapas kliniska situationer där färdigheter kan prövas och tränas individuellt och i team i en nära nog verklig miljö. De senaste pedagogiska principerna används för att effektivt träna praktiska sätt att tänka och agera i den kliniska vardagen.

Flertalet kommunala såväl som privata utbildningsanordnare har egna **metodrum** på skolorna som är utrustade med utrustning för träning av moment som basal omvårdnad, katetersättning, subkutana injektioner, venprovtagning och HLR. Vid en av skolorna finns två metodrum, en i sjukhusmiljö och en i hemmiljö för hemtjänst och socialtjänst. Skolorna använder sig av olika typer av lär-plattformar, t.ex. SchoolSoft, Itslearning, Vklass, Fronter som även innehåller instruktionsfilmer och länkar till vårdhandboken. I metodrummen kan eleven få träna på egen hand t.ex. inför sitt gymnasiearbete då de gör praktiska övningar och spelar in varandra och/eller tillsammans med lärare. I metodrummet genomförs även praktiska examinationsuppgifter.

Inom ramen för Futurum finns mötesplatser för utveckling av lärmiljöer, handledar-kompetens samt interprofessionellt samarbete och lärande. För motivation och engagemang har Futurum under ett antal år delat ut priset ”Årets drivbänk” med syfte att belysa och belöna extra goda och innovativa insatser, som ger studenter i verksamheten inom Region Jönköpings län, en lärörlik verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Syftet med priset är även att skapa förebilder som stimulerar och sporrar alla länets verksamheter till initiativ som ger mervärde för studenters lärande. Kriterierna avser en specifik aktivitet eller en organisatorisk form som:

- ökar studenters lärande under VFU-tiden och som stimulerar till att förbättra färdigheter i patientrelaterade arbetssituationer
- ökar delaktighet och engagemang hos team-medlemmarna och andra medarbetare inom enheten som resulterar i bättre studentmottagande
- använder sig av pedagogiska kunskaper och metoder som kan implementeras i andra verksamheter
- ger studenter träning i interprofessionellt samarbete i patientens vårdprocess
- skapar en relation med studenter så att dessa kan engageras i enhetens utvecklings- och förbättringsarbete
- andra extraordinära insatser i samband med studentmottagandet, som uppskattas av studenter och medarbetare och som leder till en positiv utvärdering.

1.3.5 Lärformer och arbetssätt

Vård- och omsorgsprogram för ungdomar

Vård- och omsorgsprogrammet är ett treårigt nationellt yrkesprogram om minst 2500 poäng, där eleverna också ska ges möjlighet att läsa kurser som förbereder för högskolestudier. Genom att utveckla kunskaper och färdigheter inom vård, omvårdnad och omsorg och utgå från en humanistisk människosyn och förståelse för bland annat livsstilens betydelse ska eleverna få kunskaper för att arbeta inom socialtjänst samt hälsa- och sjukvård. Förmågan att förstå olika människors behov och förutsättningar samt att bemöta människor på ett yrkesmässigt sätt ska också utvecklas. För att möjliggöra detta är kommunikation med språklig förmåga i tal och skrift samt etiska diskussioner centrala delar under hela utbildningen. Färdigheter i att utföra olika vård- och omsorgsuppgifter samt att analysera och hitta problemlösningar är också något som ska utvecklas och som ges möjlighet till under det arbetsplatsförlagda lärandet, som är ett krav på alla yrkesprogram och en förutsättning för att nå målen. Inom Vård- och omsorgsprogrammet finns inga nationella inriktningar men inom ramen för

programfördjupning ges möjligheter till specialisering⁹. De exempel på yrkesutgångar som Skolverket anger är Funktionshinderområdet, Akutsjukvård, Psykiatri och Äldreomsorg.

Inom gymnasieprogrammen finns det 5 olika *introduktionsprogram* för elever som inte är behöriga till de nationella gymnasieprogrammen. Introduktionsprogrammen utgår från individuella studieplaner och har som syfte att ge eleverna behörighet till att komma in på ett nationellt program eller att de leder till ett arbete. Ett av introduktionsprogrammen är Yrkesintroduktion som ska ge eleverna en introduktion mot ett yrke eller ge möjlighet för att komma in på ett nationellt yrkesprogram, till exempel VO-programmet. Under tiden på Yrkesintroduktionsprogrammet ska elever kunna kombinera ämnen från grundskolan som de inte är behöriga i, med kurser från de nationella programmen. I Yrkesintroduktion kan elever från grundsärskolan gå om de vill och bedöms kunna klara utbildningen. Möjlighet till praktik eller arbetsplatsförlagt lärande ska finnas på Yrkesintroduktionsprogrammen¹⁰. Inom *gymnasiesärskolan* finns nio olika nationella yrkesprogram, bland annat *Hälsa, vård och omsorg*. Utbildningen ska förbereda eleverna till arbete med exempelvis kost och hälsa, omsorgsarbete och vård, genom att bland annat utveckla förmåga att kunna kommunicera och samverka med andra. Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i programmet¹¹.

Vård- och omsorgsutbildning för vuxna

Inom vuxenutbildningen finns inga nationella program utan utbildningsanordnaren ska utifrån elevens individuella behov och erfarenhet erbjuda en flexibel och anpassad utbildning. Eleven ska kunna kombinera utbildning med förvärvsarbete och livssituation, i den studietakt som eleven själv väljer. Lär-former och arbetssätt måste därför utgå från ett vuxenperspektiv där förutsättningar och drivkrafter för lärandet är annorlunda än för unga (Bigut med flera 2015). I de flesta kommuner i landet bedrivs Vård- och omsorgsutbildning för vuxna och utgår då från nationella kurser som finns inom Vård- och omsorgsprogrammet för ungdomar. På vuxenutbildningen finns inget krav på arbetsförlagt lärande APL, men de flesta utbildare har ändå APL i sina utbildningar. Vård- och omsorgsutbildningen i Region Jönköpings län ser olika ut avseende lär-former och arbetssätt. På flera Vård- och omsorgs-utbildningar har eleverna en reguljär utbildning, som är förlagd till tre terminer och i stort sett följer grundskolans tider där varje läsår innehåller cirka 40 veckor. Utbildningen är upplagd med dagliga lektioner, där både teoretiska och praktiska inslag finns och man jobbar enskilt och i grupp. Eleverna läser i samma klass under hela sin utbildning och kurserna följer en viss förutbestämd ordning. Värnamo kommuns VO-utbildning har ett upplägg där eleverna läser utifrån enskilda kurser. De kan kombinera både olika vård- och omsorgskurser men också andra kurser på gymnasial nivå som exempelvis matematik, engelska och samhällskunskap. Utbildningen omfattar fem perioder om femton veckor. Varje läsår består av tre perioder, det vill säga 45 veckor. Eleverna kan välja att läsa i olika hastighet. För heltidsstudier läser eleverna 300 poäng/period och kombinerar då två eller tre kurser. Några elever väljer att läsa i ett snabbare tempo än heltid. Varje kurs i utbildningen utgår från en kursguide, som består av teman utifrån kursens centrala innehåll. Under

⁹ http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/program.htm?programCode=VO001&lang=sv#anchor_1

¹⁰ <http://www.skolverket.se/skolformer/gymnasieutbildning/gymnasieskola/program-och-utbildningar/introduktionsprogram/yrkesintroduktion-1.195777>

¹¹ <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasiesarskola/program/halsa-var-d-och-omsorg>

varje tema finns specificerat vad eleven ska lära sig om och det finns också beskrivit på vilket sätt kunskaperna ska examineras. När det gäller olika sätt att lära på så kan det ske genom traditionella lektioner med genomgångar och olika bearbetningsuppgifter, både teoretiskt och praktiskt. Det kan också vara uppgifter som är förlagda till brukare och/eller personal ute i kommunal vård- och omsorgsverksamhet. Examinationsformerna i varje kurs varierar och kan ske både i grupp, i par samt enskilt med såväl skriftliga prov, muntliga seminarium och skriftliga inlämningsuppgifter. I varje kurs finns alltid flera olika examinationsformer. Under hela utbildningen har eleverna tolv veckors APL.

Validering

Enligt Skollagen 20 kap:30 och Vuxenutbildningen 4:24 är validering ”en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person har oberoende av hur den förvärvats.”

Inom Vård- och omsorgscollege har riktlinjer för validering tagits fram. Förutsättningar för en validering innebär att

- personen som validerar har minst ett års arbetslivserfarenhet inom vård och omsorg, eller motsvarande kunskaper och kompetens som denne har skaffat sig på annat sätt
- om personen arbetar inom vård och omsorg, genomförs den praktiska delen av valideringen på en annan arbetsplats än den egna, alternativt att en valideringshandledare från en annan arbetsplats deltar i bedömningen tillsammans med vård- och omsorgsläraren och bidrar till att vård- och omsorgsläraren gör en opartisk och rättssäker bedömning
- en verksamhet som validerar praktiska kunskaper har tillgång till valideringshandledare med en utbildning som är godkänd av aktuellt VO-College
- valideringen leder till intyg eller provas mot betyg¹²

För att få diplom från VO-college efter slutfört VO-program/-utbildning krävs:

- för *VO-programmet på gymnasiet* – minst betyg E i 600 poäng av de gymnasiegemensamma kurserna, 1100 poäng av de programgemensamma kurserna, 500 poäng i kurser på programfördjupning, 200 poäng individuellt val samt 100 poäng från kursen Gymnasiearbete. Sammanlagt 2500 poäng med minst betyget E.
- för *VO-utbildningen för vuxna* – minst betyg E i 950 poäng av de programgemensamma kurserna, 450 poäng i kurser på programfördjupning samt 100 poäng från kursen Gymnasiearbete. Sammanlagt 1500 poäng med minst betyget E.

¹² Betygssättning efter validering sker inom vuxenutbildningen och utbildning i svenska för invandrare genom prövning enligt Vuxenutbildningsförordningen kapitel 4 § 24. Allmänna regler om betyg och betygssättning finns i 3 kapitlet 13-21 § skollagen. Dessutom finns ytterligare bestämmelser om betyg, betygssättning och prövning i respektive skolformskapitel i skollagen samt i 4 kapitlet förordningen om vuxenutbildning <https://www.vo-college.se/system/files/dokumentbank/riktlinjervalidering.pdf>

Arbetsplatsförlagt lärande

På alla gymnasiala yrkesprogram är arbetsplatsförlagt lärande (APL) obligatoriskt med en omfattning på minst 15 veckor där lärandet genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan. Det är huvudmannen som skaffar fram platser för elevernas APL utifrån de krav som ställs på utbildningen och rektorn beslutar om vilka kurser som ska förläggas till en arbetsplats. När det gäller gymnasiala yrkesutbildningar för vuxna finns enligt Skolverket¹³ inte motsvarande krav. En elev som gör sin APL har rätt till en utsedd handledare på arbetsplatsen. En handledare ska ha nödvändiga kunskaper och erfarenheter för uppdraget samt bedömas vara lämplig. I vissa fall kan *par-handledning* förekomma, vilket innebär att en handledare ansvarar för och handleder fler än en elev samtidigt. Denna typ av läroform uppmuntrar till reflektion, samarbete och personlig utveckling, betydelsefulla lärandemål i vård- och omsorgsutbildningar.

I samspel med andra sker lärande och kunskapsutveckling (Bigut med flera 2015), vilket innebär att när erfarenheter utbyts sker en utveckling och ett lärande. I dagligt arbete utsätts personalen för olika situationer och sammanhang som kan utgöra en lärandesituation. *Forumspel* är ett sätt att arbeta för att utveckla den lärande miljön och handledning i dagligt arbete utifrån problemsituationer, framför allt i relation till bemötande. Arbets sättet bygger på att utveckla och förankra kunskap genom samtal och gestaltning, där kroppsspråk och känslor träder fram.

Handledarutbildning

I sina riktlinjer till APL-platser kommer VO-College att från och med 2016 kräva utbildade handledare. Handledarutbildningen inom VO-college innebär en utbildning uppbyggd av tre steg:

- *Steg 1* är grunden för att få vara handledare till ungdomar anställda på yrkesintroduktionsavtal samt till elever som går ett VO-program/-utbildning inom VO-college. Det första steget bygger på Skolverkets webbaserade handledarutbildning samt områden från den nationella kursen Vårdpedagogik och handledning.
- *Steg 2* krävs för att få vara handledare vid validering samt lärling- och YH-utbildning. Det andra steget innebär att man har gått steg 1 samt fyller på med hela kursen Vårdpedagogik och handledning. Kursen kan examineras av utbildare inom VO-college.
- *Steg 3* innebär att man ska vara handledare för handledare i steg 1 och 2. Visionen är att en YH-utbildning ska ligga till grund för detta. Steg 3 genomförs till största del av utbildare från arbetslivet med akademisk utbildning inom området. I uppdraget som Steg 3- handledare ingår också omvärldsbevakning och informationsansvar inom handledningsområdet.

¹³ Skolverket, http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-ochkurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/program.htm?lang=sv&programCode=vo001#anchor_1

2. Syfte

Övergripande syfte med denna förstudie är att ta fram ett underlag för beslut om fortsatt arbete med ansökan om lokalt/lokala VO-College, som på sikt kan integreras med Regionalt VO-college på Högländet. I dagsläget är 5 av 13 kommuner och 1 av 3 sjukhus i Region Jönköpings län anslutna till VO-college.

3. Metod

3.1 Förstudien

3.1.1 Finansiering

Förstudien ska genomföras under fyra månader (september-december), 2015 i åtta kommuner (Jönköping, Habo, Mullsjö, Värnamo, Vaggeryd, Gislaved, Gnosjö, Tranås) och två sjukhus (Ryhov, Värnamo) till en kostnad av ca 200 tkr. Kostnaden föreslås, att fördelas mellan Region Jönköpings län och aktuella kommuner i länet. Regional utveckling har bidragit till förstudien med 100 tkr.

Projektperiod: 2015-09-01—12-31

3.1.2 Frågeställningar

Tre övergripande frågeställningar ligger till grund för förstudien, som berör de berörda kommunernas vård- och omsorgsutbildning, befolkningsutveckling samt arbetsmarknad.

- Vilka befintliga vård- och omsorgsutbildningar på gymnasienivå för ungdom och vuxenutbildning finns i kommunerna?
 - Totala antalet elever samt antal 1:a-handsansökningar till utbildningarna läsåret 2014/2015 (kön, utlandsfödda)?
 - Inriktningar/kursutbud som erbjuds vid respektive Vård- och omsorgsprogram/-utbildning?
 - Hur arbetar verksamheten idag med validering?
 - Hur ser samverkan ut avseende APL-frågor, mellan kommunerna och Länssjukhuset Ryhov/Värnamo sjukhus?
- Hur ser befolkningsutvecklingen ut i kommunerna (2015-2035)?
 - Antal äldre?
 - Antal utlandsfödda?
- Hur ser arbetsmarknaden ut inom vård och omsorg inom Region Jönköpings län (utom Högländet)?
 - Aktuella arbetsgivare för vård- och omsorgspersonal?
 - Pensionsavgångar?
 - Kompetens- och rekryteringsbehov?

3.1.3 Planeringsmöten

Erfarenhetsutbyte med personer med erfarenhet av VO-College, hösten 2015.

- Möte med representanter från Högländet, Jönköping 5 oktober, 1 december
- Telefonkontakt med Nationella VO-college
- Rikskonferens, VO-college, Stockholm 18 november
- Information om VO-college handledarutbildning och språkbudsutbildning, 3 december

3.1.4 Kartläggning

- Enkäter/intervjuer riktade till 14 utbildningsanordnare (rektorer) och 29 arbetsgivare (HR-strateg, personalchefer, verksamhetsledare)
- Intervjuer med företrädare för Kommunal och arbetsförmedling
- Insamling av faktadokument

3.1.5 Tidsplan

Tidsplan för förstudie av VO-College

- Regional och kommunal samverkan (REKO), 4 februari 2016
- Primärkommunal samverkan (PKS), 10 mars 2016
- Förstudie presenteras i Kommunalt Forum, 11 mars alternativt 27 maj 2016

4. Resultat

Resultatet bygger på 24 inkomna svar av 43 utskickade enkäter (cirka 56 %), utsända digitalt till utvalda företrädare i Region Jönköpings län (exklusive Högländet) och de åtta kommuner som ingår i förstudien, till kommunala och privata utbildningsanordnare inom gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram och vuxenutbildningens vård- och omsorgsutbildning, samt sammanfattande svar från intervjuer med företrädare för Kommunal och Arbetsförmedling. Två digitala påminnelser har skickats ut, samt personliga kontakter.

4.1 Vård- och omsorgsutbildning i Jönköpings län, utom Högländet

4.1.1 Gymnasial utbildning

Vård- och omsorgsprogrammet¹⁴ är det yrkesprogram, som kan leda till arbete inom hälso- och sjukvård samt inom socialtjänst. Inom hälso- och sjukvård kan eleven efter examen arbeta som undersköterska/skötare på till exempel sjukhus, vårdcentral eller i hemsjukvård. Inom socialtjänst kan eleven efter examen arbeta i till exempel särskilt boende, gruppboende, daglig verksamhet, hemtjänst eller som personlig assistent. Eleverna ska inom programmet också ges möjligheter att läsa högskoleförberedande kurser. Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i vård, omvårdnad och omsorg samt ge kunskaper om hälsa, ohälsa och funktionsnedsättning¹⁵. Arbetsplatsförlagt lärande (APL) ska förekomma på alla yrkesprogram. APL ska bidra yrkeskunskaper, yrkesidentitet och en förståelse för yrkeskulturen samt yrkesgemenskap på en arbetsplats. Inom vård- och omsorgsprogrammet finns inga specifika inriktningar, men inom ramen för programfördjupningen finns möjligheter till specialisering. Eleverna kan efter vård- och omsorgsprogrammet fortsätta sina studier på yrkeshögskola.

Barn- och fritidsprogrammet¹⁵ är ett yrkesprogram som kan leda till ett arbete inom pedagogiska och sociala yrkesområden eller inom fritids- och friskvårdssektorn. Eleverna ska ha de kunskaper som behövs för att arbeta med barn, ungdomar eller vuxna. Inriktningen *socialt arbete* ska ge kunskaper om sociala processer och förhållanden och om socialpolitiska områden. Den ska förbereda eleverna för

¹⁴ Skolverket, http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/program.htm?lang=sv&programCode=vo001#anchor_1

¹⁵ Barn- och fritidsprogrammet, http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/programstruktur-och-examensmal/barn-och-fritidsprogrammet#anchor_1

arbete inom exempelvis funktionshinderområdet eller bevakningsområdet. Inom programmet ska eleverna också ges möjligheter att läsa kurser som förbereder för högskolestudier inom dessa områden. Det är inriktning socialt arbete med yrkesutgång *funktionshinder*¹⁶ som finns med i VO-college.

Nulägesbeskrivning – Gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram

Jönköpings kommun, inklusive Habo, Mullsjö samt Tranås kommuner:

Erik Dahlbergsgymnasiet drivs av Jönköpings kommun. Det totala antalet elever under läsåret 2014/2015 uppgår till cirka 192 elever (inklusive 21 elever inom IMYRK¹⁷). Omvårdnadsprogrammet startade läsåret 1998/1999. Andel elever som 2015 var flickor respektive pojkar är okänt, vilket även antal elever som är utlandsfödda. Förstahandssökande till Erik Dahlbergsgymnasiet 2015 var 90,7 % av eleverna till de nationella programmen och 10 % av eleverna till yrkesprogrammen.

Plusgymnasiet är en friskola och drivs i privat regi. Det totala antalet elever 2015 uppgår till 103 elever. Vård- och omsorgsprogrammet startade 2009. Andel elever som 2015 var flickor respektive pojkar är okänt och totalt är 11 elever utlandsfödda. Förstahandssökande till Plusgymnasiet 2015 var 28/33 elever.

Av 32 möjliga kurser som erbjuds vid samtliga skolor i Region Jönköpings län (utom Höglandskommunerna), erbjuds elever i vård- och omsorgsprogrammet i Jönköpings kommun, 13 olika kurser utöver de programspecifika kurserna. Urvalet fördelar sig mellan Erik Dahlbergsgymnasiet och Plusgymnasiet, enligt följande (Tabell 2):

¹⁶ Yrkesgång funktionshinder, <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/programstruktur-och-examensmal/barn-och-fritidsprogrammet/degree.htm?programCode=BF001°reeCode=BFSOC°reeName=St%C3%B6d%20och%20service%20inom%20funktionshinderomr%C3%A5det&lang=sv>

¹⁷ IMYRK – förkortning av Yrkesintroduktionsprogram: <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/nyhetsarkiv/2015/nyheter-2015-1.229449/manga-elever-pa-introduktionsprogram-behover-ett-fjarde-ar-1.235842> (20151206)

Tabell 2. Programgemensamma kurser i vård- och omsorgsprogrammet.

Kurs- alternativ	Kurser utöver de programgemensamma	Erik Dahlbergs- Gymnasiet	Plus- Gymnasiet
1	Akutsjukvård, 200p	X	X
2	Engelska 6, 100p	X	X
3	Entreprenörskap, 100p	X	X
4	Hemsjukvård, 100p		X
5	Matematik 2a, 100p	X	X
6	Människans säkerhet, 100p	X	X
7	Psykiatri 2, 200p	X	
8	Psykologi 2b, 100p	X	
9	Räddningsmedicin, 100p		X
10	Samhällsbaserad psykologi, 100p	X	
11	Specialpedagogik 2, 100p	X	X
12	Svenska 3, 100p	X	X
13	Svenska som andraspråk, 100p	X	X

Programfördjupningspaket som Erik Dahlbergsgymnasiet erbjuder är *Sjukvård, Psykiatri* samt *Socialtjänst*.

Praktiska metodövningar sker i både i metodrum på skolan och på Metodikum, Länssjukhuset Ryhov. APL sker i första hand under kurserna Vård- och omsorgsarbete 1 och 2, men inslag av APL sker även i andra kurser (Tabell 3).

Tabell 3. Kurser med arbetsplatsförlagt lärande (APL)

Kursnamn	Erik Dahlbergsgymnasiet	Plusgymnasiet
Vård- och omsorgsarbete 1	X	X
Vård- och omsorgsarbete 2	X	X
Hälsopedagogik	X	X
Medicin 1	X	
Etik och människans livsvillkor	X	X
Psykiatri 1	X	X
Specialpedagogik 1	X	X
Svenska 1	X	
Akutsjukvård	X	X
Psykiatri 2	X	
Samhällsbaserad psykiatri	X	
Människans säkerhet	X	
Specialpedagogik 2	X	

GGVV-kommunerna (Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd, Värnamo):

Finnvedens gymnasium (Figy) drivs av Värnamo kommun. Det totala antalet elever under läsåret 2014/2015 uppgår till 56 elever. Omvårdnadsprogrammet startade läsåret 1992/1993. Andel elever som 2015 var flickor respektive pojkar är okänt, antal elever som är utlandsfödda är 26 elever. Förstahandssökande till Figy 2015 var 18 elever till vård- och omsorgsprogrammet.

Fenix drivs av Vaggeryds kommun. Det totala antalet elever under läsåret 2014/2015 uppgår till 19 elever. Omvårdnadsprogrammet startade år 2000. Andel elever som 2015 var flickor respektive pojkar är okänt, antal elever som är utlandsfödda uppgår till nio elever. Förstahandssökande till Figy 2015 var 12 elever till vård- och omsorgsprogrammet.

Gislaveds gymnasium har drivit omvårdnadsprogrammet sedan 1990-talet. Det totala antalet elever under läsåret 2014/2015 uppgår till 47 elever. Andel elever som 2015 var flickor respektive pojkar är okänt, antal elever som är utlandsfödda uppgår till fem elever. Förstahandssökande till Gislaveds gymnasium 2015 var sex elever till vård- och omsorgsprogrammet.

Av 32 möjliga kurser som erbjuds vid samtliga kommunala och friskolor, erbjuds elever i vård- och omsorgsprogrammet i GGVV-kommunerna, 17 olika kurser utöver de programspecifika kurserna. Urvalet fördelar sig mellan Figy, Fenix och Gislaveds gymnasium, enligt följande (Tabell 4):

Tabell 4. Kurser utöver de programgemensamma vid gymnasieskolor i GGVV-området.

Kurs-alternativ	Kurser utöver de programgemensamma	Figy	Fenix	Gislaved
1	Akutsjukvård, 200p	X	X	X
2	Engelska 6, 100p	X	X	
3	Entreprenörskap, 100p		X	
4	Friskvård och hälsa, 100p	X		
5	Hemsjukvård, 100p	X	X	
6	Matematik 2a, 100p	X	X	
7	Medicin 2, 50p			X
8	Palliativ vård, 100p	X	X	X
9	Psykiatri 2, 200p		X	
10	Psykologi 2b, 100p		X	
11	Räddningsmedicin, 100p		X	
12	Specialpedagogik 2, 100p	X	X	X
13	Svenska 3, 100p	X	X	
14	Svenska som andraspråk, 100p	X	X	
15	Vård och omsorg vid demenssjukdom, 100p	X	X	X
16	Vårdpedagogik och handledning, 100p	X	X	
17	Äldres hälsa och livskvalitet, 200p	X	X	X

Varken Figy eller Fenix erbjuder några programfördjupningspaket. Gislaveds gymnasium erbjuder programfördjupningspaket inom vård och omsorg vid demenssjukdom; medicin 2; akutsjukvård; palliativ vård; äldres hälsa och livskvalitet; specialpedagogik 2. Praktiska metodövningar sker i metodrum vid respektive skola.

Eleverna vid Figy, Fenix och Gislaveds gymnasium är i APL under sammanlagt 17 veckor under sin utbildning. APL moment finns i följande kurser vid Figy, Fenix respektive Gislaveds gymnasium (Tabell 5).

Tabell 5. Kurser med arbetsplatsförlagt lärande (APL)

Kursnamn/Kurskod	Figy	Fenix	Gislaved
Vård- och omsorgsarbete 1	X	X	X
Vård- och omsorgsarbete 2	X	X	X
Akutsjukvård	X		
Psykiatri 2		X	
Specialpedagogik (1, 2)		X	X
Vård och omsorg vid demenssjukdom	X		X

4.1.2 Vuxenutbildning

För yrkesutbildningens kvalitet och för elevens fortsatta etablering på arbetsmarknaden är samarbete med arbetslivet, Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadens parter av betydelse.

Inom vuxenutbildningen formuleras övergripande mål i en individuell studieplan som ger riktlinjer för hur eleven kan uppnå kraven för en yrkesexamen och därmed en godtagbar nivå av yrkeskunnande för att vara väl förberedd för yrkeslivet.

Nulägesbeskrivning – Vuxenutbildningens vård- och omsorgsutbildning

Jönköpings kommun och Tranås kommun:

Underlaget beskriver Vård- och omsorgsutbildningen, vuxenutbildning i Jönköpings kommun och Tranås kommun. Inom Jönköpings kommun anordnar *Medlearn* och *Lernia utbildning* Vård- och omsorgsutbildning som vuxenutbildning. Båda är friskolor med privata utbildningsanordnare. I Tranås agerar friskolan *Västra Vux, Tranås*, utbildningsanordnare.

- *Medlearn* har erbjudit utbildningen sedan 2007. År 2015 hade utbildningen totalt 459 elever, varav 252 elever var utlandsfödda.
- *Lernia utbildning* har sedan 2013 erbjudit vuxenutbildning inom vård och omsorg. År 2015 fanns totalt 69 elever, varav 40 var utlandsfödda.
- *Västra Vux, Tranås* erbjuder vuxenutbildning inom vård och omsorg (uppgift om starttid saknas). År 2015 fanns 82 elever varav ”troligen” 27 var utlandsfödda.

Vård- och omsorgsutbildningen vid *Lernia utbildning* och *Västra Vux, Tranås* omfattar vardera 1450 poäng medan utbildningen vid *Medlearn* omfattar 1550 poäng. Eleverna erbjuds åtta olika programgemensamma kurser och 19 programfördjupningskurser (Tabell 6, 7).

Tabell 6. Programgemensamma kurser inom vård- och omsorgsutbildning för vuxna.

Programgemensamma ämneskurser	Medlearn	Lernia utbildning	Västra Vux, Tranås
Etik och människans livsvillkor, 100p	X	X	X
Hälsopedagogik, 100p		X	X
Medicin 1, 150p	X	X	X
Psykiatri 1, 100p	X	X	X
Psykologi 1, 50p	X	X	X
Specialpedagogik 1, 100p	X	X	X
Vård- och omsorgsarbete 1, 200p	X	X	X
Vård- och omsorgsarbete 2, 150p	X	X	X

Tabell 7. Programfördjupningskurser inom vård- och omsorgsutbildning för vuxna.

	Programfördjupningskurser	Medlearn	Lernia utbildning	Västra Vux, Tranås
1	Akutsjukvård, 200p	X		X
2	Engelska 6, 100p			X
3	Ergonomi, 100p	X		X
4	Gymnasiearbete, 100p	X		X
5	Hemsjukvård, 100p	X	X*	X
6	Kost, måltid och munhälsa, 100p	X	X*	X
7	Matematik 2a, 100p			X
8	Medicin 2, 50p		X*	X
9	Palliativ vård, 100p	X		X
10	Psykiatri 2, 200p	X		X
11	Psykologi 2b, 100p			X
12	Samhällsbaserad psykiatri, 100p	X	X	X
13	Socialpedagogik, 100p	X	X	X
14	Specialpedagogik 2, 100p	X	X	X
15	Svenska 3, 100p			X
16	Svenska som andraspråk, 100p			X
17	Vård och omsorg vid demenssjukdom, 100p	X	X*	X
18	Vårdpedagogik och handledning, 100p	X		X
19	Äldres hälsa och livskvalitet, 200p	X	X	X

*= vid Lernia utbildning läser alla elever dessa kurser, dvs. ingår inte i fördjupningskurserna

Programfördjupningspaket, dvs. utvalda kurser som tillsammans utgör inriktningar i utbildningen, vanligen inriktning hälso- och sjukvård, psykiatri, geriatrik/äldreomsorg samt funktionshinder (Tabell 7).

- *Medlearn*: Yrkesutgång Hälso- och sjukvård, Geriatrik, Psykiatri, Funktionshinderområdet
- *Lernia utbildning*: Fördjupning Äldreomsorg, Psykiatri, Funktionshinder
- *Västra Vux, Tranås*: Inriktning Äldreomsorg, Funktionshinder, Hälso- och sjukvård. Om önskemål om annan inriktning köps önskade kurser av annan utbildningsanordnare.

Praktiska metodövningar sker i metodrum vid samtliga skolor och Lernia utbildning använder även Metodikum.

Vuxenelevernas APL-perioder varierar mellan minst 10 till max 15 veckor. Medlearn använder 15 veckor i APL, fördelade på 3 perioder á 5 veckor, Västra Vux, Tranås använder 12 veckor i APL och Lernia utbildning använder 10 veckor, fördelade på 2 perioder á 5 veckor. Tabell 8 redovisar i vilka kurser som APL ingår.

Tabell 8. Kurser med arbetsplatsförlagt lärande (APL)

Kursnamn/Kurskod	Medlearn	Lernia	Västra vux, Tranås
Vård och omsorgsarbete 1	X	X	X
Vård och omsorgsarbete 2	X		X
Akutsjukvård	X		
Psykiatri 2	X		
Samhällsbaserad psykiatri		X	
Specialpedagogik 2	X	X	
Vård och omsorg vid demenssjukdom			
Äldres hälsa och livskvalitet	X	X	

Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd, Värnamo kommuner (GGVV-området):

Vård- och omsorgsutbildningen i GGVV ser olika ut avseende lär-former och arbetssätt. På VO-utbildningen i Gnosjö, Gislaved och Vaggeryds kommuner har eleverna en reguljär utbildning, som är förlagd till tre terminer och i stort sett följer grundskolans tider. Varje läsår innehåller cirka 40 veckor. Utbildningen är upplagd med dagliga lektioner, där både teoretiska och praktiska inslag finns och man jobbar både enskilt och i grupp. Eleverna läser i samma klass under hela sin utbildning och kurserna följer en viss förutbestämd ordning. Värnamo kommuns VO-utbildning har ett upplägg där eleverna läser utifrån enskilda kurser. De kan kombinera både olika vård- och omsorgskurser men också andra kurser på gymnasial nivå som till exempel matematik, engelska, samhällskunskap. Eleverna kan välja att läsa i olika hastighet. Utbildningen omfattar fem perioder om femton veckor. Varje läsår består av tre perioder, det vill säga 45 veckor. För heltidsstudier läser eleverna 300p/period och kombinerar då två eller tre kurser. Några elever väljer att läsa i ett snabbare tempo än heltid. Varje kurs i utbildningen utgår från en kursguide, som består av teman utifrån kursens centrala innehåll. Under varje tema finns specificerat vad eleven ska lära sig om och det finns också beskrivit på vilket sätt kunskaperna ska examineras. När det gäller olika sätt att lära på så kan det ske genom traditionella lektioner med genomgångar och olika bearbetnings-uppgifter, både teoretiskt och praktiskt. Det kan också vara uppgifter som är förlagda till brukare och/eller personal ute i kommunal vård- och omsorgsverksamhet. Examinationsformerna i varje kurs varierar och kan ske både i grupp, i par samt enskilt med såväl skriftliga prov, muntliga seminarium och skriftliga inlämningsuppgifter. I varje kurs finns alltid flera olika examinationsformer. Under hela utbildningen har eleverna tolv veckors APL.

Underlaget beskriver Vård- och omsorgsutbildningen, vuxenutbildning i GGVV-området. Inom GGVVs område anordnar *Fenix kunskapscentrum* vuxenutbildning i Vaggeryds kommun, Vuxenutbildningen i Värnamo kommun, *Gnosjöandans kunskapscentrum* i Gnosjö kommun och *Gislaveds gymnasium* i Gislaveds kommun. På samtliga orter är det kommunerna som driver vård- och omsorgsutbildningen inom vuxenutbildningen.

- *Fenix kunskapscentrum* har erbjudit utbildningen sedan 2000. År 2015 hade utbildningen totalt 50 elever, varav 12 elever var utlandsfödda.
- *Vuxenutbildningen Värnamo* startade vuxenutbildning på 1980-talet. År 2015 hade utbildningen totalt 85 elever, varav 13 elever var utlandsfödda.
- *Gnosjöandans kunskapscentrum* har sedan 2003 erbjudit vuxenutbildning inom vård och omsorg. År 2015 fanns totalt 30 elever, varav 10 elever var utlandsfödda.

- *Gislaveds gymnasium* erbjuder vuxenutbildning inom vård och omsorg sedan 1997. År 2015 fanns 26 elever varav 6 elever var utlandsfödda.

Vård- och omsorgsutbildningen vid Fenix kunskapscentrum och Gnosjöandans kunskapscentrum omfattar 1550 poäng, medan vid Gislaveds gymnasium och Vuxenutbildningen Värnamo omfattar 1450 poäng. Eleverna erbjuds 9 olika programgemensamma kurser och 15 programfördjupningskurser (Tabell 9, 10).

Tabell 9. Programgemensamma kurser inom vård- och omsorgsutbildning för vuxna.

Programgemensamma ämneskurser	Fenix kunskapscentrum	Vuxenutbildningen Värnamo	Gnosjöandans kunskapscentrum	Gislaveds gymnasium
Etik och människans livsvillkor, 100p	X	X	X	X
Hälsopedagogik, 100p	X	X		X
Medicin 1, 150p	X	X	X	X
Psykiatri 1, 100p	X	X	X	X
Psykologi 1, 50p	X	X	X	X
Specialpedagogik 1, 100p	X	X		X
Svenska 2, 100p/Svenska som andraspråk 2,100p			X	
Vård- och omsorgsarbete 1, 200p	X	X	X	X
Vård- och omsorgsarbete 2, 150p	X	X	X	X

Tabell 10. Programfördjupningskurser inom vård- och omsorgsutbildning för vuxna.

	Programfördjupnings-kurser	Fenix kunskaps-centrum	Vuxenut-bildningen Värnamo	Gnosjöandans kunskaps-centrum	Gislaveds gymn.
1	Akutsjukvård, 200p	X	X	X	X
2	Gymnasiearbete, 100p	X	X		
3	Hemsjukvård, 100p	X			
4	Palliativ vård, 100p	X	X		X
5	Psykiatri 2, 200p	X	X	X*	
6	Psykologi 2b, 100p	X			
7	Räddningsmedicin, 100p	X			
8	Socialpedagogik, 100p		X		
9	Specialpedagogik 1, 100p			X	X
10	Specialpedagogik 2, 100p		X		
11	Svenska 3, 100p			X	
12	Svenska som andraspråk 3, 100p			X	
13	Vård och omsorg vid demenssjukdom, 100p	X	X	X*	X
14	Vårdpedagogik och handledning, 100p	X	X		
15	Äldres hälsa och livskvalitet, 200p	X	X	X*	X

* = Vid Gnosjöandans kunskapscentrum läser samtliga elever kurserna 10, 19 och 21 som programgemensamma kurser.

Programfördjupningspaket, dvs. utvalda kurser som tillsammans utgör inriktningar i utbildningen, vanligen inriktning hälso- och sjukvård, psykiatri, geriatrik/äldreomsorg samt funktionshinder. Fenix kunskapscentrum erbjuder inga programfördjupningspaket.

Vuxenutbildningen Värnamo erbjuder Psykiatri 2, 200p, Akutsjukvård 200p, Vård och omsorg vid demenssjukdom 100p + Palliativ vård 100p samt Specialpedagogik 100p + Socialpedagogik 100p. Gnosjöandans kunskapscentrum och Gislaveds gymnasium erbjuder Akutsjukvård och Specialpedagogik 1 och 2, men information saknas om vilka kurser som ingår i paketet.

Praktiska metodövningar sker i metodrum vid samtliga skolor och Gnosjöandans kunskapscentrum använder även Metodikum på Värnamo sjukhus.

Vuxenelevernas APL-perioder varierar mellan 11 veckor vid Gnosjöandans kunskapscentrum och 12 veckor vid Fenix kunskapscentrum, Vuxenutbildning Värnamo och Gislaveds gymnasium. Hur APL tiden fördelas framgår inte i svaren. Tabell 11 redovisar i vilka kurser som APL ingår.

Tabell 11. Kurser med arbetsplatsförlagt lärande (APL)

Kursnamn/Kurskod	Fenix kunskapscentrum	Vuxenutbildning Värnamo	Gnosjöandans kunskapscentrum	Gislaveds gymnasium
Vård och omsorgsarbete 1	X	X	X	X
Vård och omsorgsarbete 2	X	X	X	X
Specialpedagogik 1	X		X	X
Svenska 1				
Akutsjukvård	X	X	X	X
Psykiatri 2		X	X	
Specialpedagogik 2			X	
Äldres hälsa och livskvalitet			X	
Palliativ vård		X		
Hemsjukvård	X			

Sammantaget har 1002 APL-platser använts under läsåret 2014/2015 i Jönköping (Ryhov Jönköpings, Habo och Mullsjö kommuner) och i GGVV-kommunerna har motsvarande läsår, 324 APL-platser använts (Tabell 12). Tranås kommun samarbetar i dagsläget med Höglandets VO-college om APL-platser. Det är i de lokala Programråden som samverkan sker avseende APL-platser. Det finns dock inga samarbetsavtal upprättade mellan verksamheten och utbildningsanordnaren avseende APL eller handledning.

Tabell 12. APL för Vård- och omsorgsutbildningarna 2014/2015

Verksamhet	Kontakt-handledare/samordnare	APL-veckor		APL-placerade elever	Handledarutbildning
		Unga	VUX		
Länssjukhuset Ryhov	34	6	5	210	2 dagar, i egen regi
Värnamo sjukhus	15	4	4	142	Erbjuds i varierande grad genom skolorna
Jönköpings kommun	150	6	5	650, inklusive Habo, Mullsjö	Handledning/Vård-pedagogik och handledning 100 p
Habo kommun		6	5	Se ovan	Ingen handledarutbildning
Mullsjö kommun		6	5	Se ovan	
Gislaved				78	
Gnosjö kommun				32	
Vaggeryd kommun				68	
Värnamo kommun				146	Erbjuds kontinuerligt av gymnasieskolan

Sammanlagt har Jönköpings kommun inklusive Habo och Mullsjö kommuner cirka 3250 elevveckor/år, GGVV-kommunerna cirka 1458 elevveckor/år, Länssjukhuset Ryhov cirka 1100 elevveckor/år och Värnamo sjukhus 600 elevveckor/år.

4.1.3Handledning

Verksamheternas handledaruppdrag ser olika ut. I Region Jönköpings län har Futurum utsett professionsansvariga och VFU/APL-ansvariga för respektive utbildningsprogram. Professionsansvarig för vård- och omsorgsutbildningarna är placerad på Länssjukhuset Ryhov och samverkar med APL-ansvarig i Värnamo och Höglandssjukhuset. I Jönköpings kommun finns inom socialförvaltningen en huvudansvarig person för hela APL-organisationen samt en APL-samordnare för respektive verksamhet. Efter avslutad APL-period sker en utvärdering och i vissa fall en uppföljning på respektive skola. I Värnamo sker utvärderingen med en digital enkät. Uppföljningen görs av en representant från verksamheten.

Skriftliga APL-avtal finns i nuläget med några av utbildningsanordnarna i GGVV-kommunerna. I Region Jönköpings län och Jönköpings kommun saknas skriftliga avtal. Tranås kommun har ett avtal med Höglandets VO-College när det gäller APL-samverkan.

Jönköpings kommun har under ett antal år tillbaka utbildat cirka 50 medarbetare/år i handledning, motsvarande 100 gymnasiepoäng. I Värnamo kommun uppges att gymnasieskolan kontinuerligt utbildar handledare. Länssjukhuset Ryhov har tillhandahållit en 2-dagars handledarutbildning till cirka 500 medarbetare. Utifrån svaren från arbetsgivarna (Habo, Mullsjö) förekommer ingen handledarutbildning. Att som undersköterska ha genomgått handledarutbildning eller ha varit handledare för elever i vård- och omsorgsutbildning, är utifrån de arbetsgivare som besvarat enkäten inget generellt lönegrundande kriterium i någon av deras verksamheter.

Validering

Validering innebär enligt Regional utvecklingsstrategi för Region Jönköping¹⁸ ”en kartläggning, bedömning och värdering av en persons faktiska kunskaper, färdigheter och förmågor – sammanfattningsvis en persons reella kompetens” (s.40). Inom vuxenutbildningen kan det bli aktuellt med validering, för de vuxna elever som har reell kompetens inom ett område men som saknar den formella kompetensen. Enligt 8§ i förordningen om vuxenutbildning¹⁹ får validering ske inom ramen för alla kurser och ska utgå från elevens förutsättningar och behov. En elev som har genomgått validering för en del av en kurs behöver inte delta i undervisningen när det gäller den validerade delen av kursen. Inom VO-college har nationella riktlinjer tagits fram för hur en sådan validering ska gå till.

Jönköpings och Tranås kommun:

I Tranås kommun är det undervisande lärare i samråd med APL-handledare som gör -valideringen. Vid Lernia görs inga valideringar. Vid Meadlearn finns utarbetade rutiner kring hela valideringsprocessen utifrån standardiserade verktyg²⁰. Det är lärare som validerar utifrån begreppen kompetenskartläggning och kompetensbedömning. Validering genomförs inom ramen för alla kurser och utgår från elevens förutsättningar och behov.

¹⁸ RUS – Regional utvecklingsstrategi för Region Jönköping _2025

¹⁹ Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Forordning-20111108-om-vuxe_sfs-2011-1108/?bet=2011:1108#K1

²⁰ Inom Vård- och omsorgscollege används Arbetsams skala för självskattning och bedömning av språklig förmåga. Skalan utgör inte ett testmaterial utan används av personen själv och ansvarig språklärare eller vård- och omsorgslärare. Vård- och omsorgscollege rekommenderar nivå B2.

GGVV-kommunerna:

Vid Fenix kunskapscentrum i Vaggeryds kommun, Vuxenutbildning Värnamo, Gnosjöandans kunskapscentrum i Gnosjö kommun och Gislaveds gymnasium sker validering i alla kurser, men är vanligast förekommande i kursen Vård- och omsorgsarbete 1, men sker ibland även i kursen Specialpedagogik. I samband med antagning till VO-utbildningen kan validering göras av en sökandes betyg på *gamla* kurser inom VO-området. Validering utförs av samtliga vårdlärare inom ramen för varje kurs, ofta har någon speciellt utsedd lärare det primära ansvaret. Studie- och yrkesvägledare medverkar i vissa fall och validering kan även ske genom intyg från skolor och arbetsgivare. Valideringen omfattar både teoretiska (samtal) och praktiska test. Under den praktiska valideringen används ibland medbedömare.

4.1.4 Samverkan

Samverkan avseende APL-frågor i vård- och omsorgsutbildningen sker i Programråden utifrån politiska nämndens uppdrag. I programråden ingår representanter från arbetsgivarna (kommunerna, regionen), utbildningsanordnarna och fackliga organisationer (Kommunal) samt förtroendevalda politiker. Det finns ett Programråd i Jönköpings kommun och i respektive GGVV-kommunerna. Uppgifterna som Programråden samverkar kring är bl.a. det operativa arbetet och logistiken kring APL-platserna.

Samverkan i gymnasieutbildningen i Jönköpings kommun

ED-gymnasiet samverkar kring tema och projekt tillsammans med gymnasiegemensamma kurser samt samverkan i form av nätverksträffar. *Plusgymnasiet* samverkar med Kommunen, Region Jönköpings län, Räddningstjänsten, Försvarmakten Eksjö, Metodikum, Polisen.

Samverkan i vuxenutbildningen i Jönköpings kommun och Tranås kommun

Medlearn har AMA-samarbete (Aktivitetsersättning Mot Arbete) med *kommunen* för personer som står långt från arbetsmarknaden att pröva på utbildningen inom vård och omsorg. Inom ramen för SFI (Svenska för invandrare) kombi finns samarbete etablerat där personer får pröva på utbildningen inom vård och omsorg. *Medlearn* samverkar med även *Arbetsförmedlingen* i valideringsuppdrag. I samverkan med Omställningsfonden bistår *Medlearn* med utbildning till personer som vill omskola sig efter att blivit av med sitt nuvarande jobb. I samverkan med *branschen* har *Medlearn* handledarutbildning för att utbilda undersköterskor i handledning för att kvalitetssäkra APL inom vård och omsorg.

Lernia samverkar med andra Lerniautbildningar, VUX-utbildningar samt VO-utbildningar på uppdrag av Arbetsförmedlingen. Samverkan sker även med verksamheter som erbjuder APL och studiebesök, både privata verksamheter, kommun och region, smittskyddsenheten, Kommunal, Myndigheten för skydd och beredskap.

Västra vux, Tranås samverkar med Höglandet med praktiksamordning samt med omsorgsförvaltningen avseende praktikplatser och utbildning. I samband med yrkesintroduktionsanställning kopplat till utbildning sker samverkan med arbetsförmedlingen. För utbildning i förflyttningsteknik sker samverkan med kommunens arbetsterapeuter.

Samverkan i gymnasieutbildningen i GGVV-kommunerna

Figy har samverkan i form av nätverksträffar. VO-lärarna på skolorna i GGVV träffas 2 ggr/år. Träffar för handledare på sjukhuset 2 ggr/läsår.

Fenix: Programrådsdeltagare är representanter från Region Jönköpings län, Vaggeryds kommuns äldre- och handikappomsorg, Politiker BUN och SOC. I programrådet sker samverkan kring kursutbud och APL. Samverkar inom GGVV sker även med övriga utbildningsanordnare.

Gislaveds gymnasium samverkar via Programråd, där arbetsgivare och olika funktionärer från kommun och region deltar.

Samverkan i vuxenutbildningen i GGVV-kommunerna

Fenix har samverkan med andra lärare/elevgrupper inom skolan. Det kan ske via gemensamma föreläsningar, där inbjudna föreläsarens område inbegriper t ex samhällsområdet eller betendeområdet. VO-elever har haft undervisning till andra elever om hjärt- lungräddning (HLR). Eleverna (vuxen- och ungdomselever) har också inbjudits att ha en s.k. vårdcentral på äldreboende med blodtryckskontroll, blodsockerkontroll samt fallriskinformation. Samverkan mellan lärare vid GGVV-skolorna sker i form av nätverk (hygiennätverk) samt APL-placeringar, men även gemensamma handledarutbildningar.

Vuxenutbildning Värnamo samverkar kring APL-platser med kommun, Region och gymnasieskola. Samverkan sker med andra kommuner i regionen genom nätverk.

Gnosjö samverkar med SVA-lärarna kring de utlandsfödda VO-studerandes lärande. Samverkan mellan en VO-lärare och en Svenska som andraspråk-lärare i genomförandet av "Förberedande kurs inom Vård och omsorg för invandrare". Kompetensutveckling i samverkan med alla övriga lärarkategorier vid GKC (Vuxenutbildningen, Svenska för invandrare (SFI) och Gymnasieskolan) inom bl.a. områdena Språkutveckling i alla ämnen och Formativ bedömning.

Gislaved samverkar med skolor i GGVV regionen, Socialförvaltningen Gislaveds kommun samt Region Jönköpings län i APL-frågor.

4.1.5 Lärarnas antal och kompetens

Antal lärare och deras kompetens vid Vård- och omsorgsutbildningens vuxen- respektive gymnasieutbildning i Jönköpings kommun och Tranås kommun, 2015 (Tabell 13).

Tabell 13. Antal lärare och kompetens vid VO-utbildning i Jönköpings och Tranås kommun

	Tjänster (%)	Yrkesbakgrund	Pedagogisk utbildning	Lärar-legitimation
Gymnasium				
ED-gymnasium	860	sjuusköterska, socialpedagog, föreståndare social service	6 (1 är klar dec 2015, 2 pågår)	6
Plus	450	sjuusköterska, yrkeslärare	4	1
VUX				
Medlearn	750	sjuusköterska, undersköterska	8	1
Lernia	510	sjuusköterska, barnsköterska, undersköterska	4	1
Västra VUX, Tranås	410	sjuusköterska, vårdlärare, ämneslärare, laboratorieassistent	4	4

Antal lärare och deras kompetens vid Vård- och omsorgsutbildningens vuxen- respektive gymnasieutbildning i GGVV-kommunerna, 2015 (Tabell 14).

Tabell 14. Antal lärare och kompetens vid VO-utbildning i GGVV-kommunerna.

	Tjänster	Yrkesbakgrund	Pedagogisk utbildning	Lärar-legitimation
Gymnasium				
Figy	200	sjuusköterska	1, (1 pågående)	1
Fenix	200		2	2
Gislaveds gymnasium	200	sjuusköterska	2	2
VUX				
Gnosjö	150	sjuusköterska, socionom, LSS-chef	2	0
Gislaved	475	sjuusköterska, arbetsterapeut	4	4
Fenix	300	sjuusköterska	3	3
Vux Värnamo	505	sjuusköterska socionom arbetsterapeut	4	3

4.2 Befolkningsutveckling

Region Jönköpings län sammanfaller geografiskt med länsindelningen som omfattar 13 kommuner. Den 31 december 2013 hade länet 341 235 invånare – en ökning med 2 119 invånare jämfört med 2012 (Tabell 15). Under de senaste fem åren har länets befolkning ökat med 5 989 personer. Befolkningen i den norra länsdelen har ökat med 6 046 invånare, den östra länsdelen med 302 personer medan den södra länsdelen har minskat sin befolkning med 359 invånare under samma period. De som minskar är Gislaveds kommun och Gnosjö kommun. År 2013 flyttade 11 611 personer till länet och 10 108 flyttade från länet. Flyttnettot mot övriga län i riket var -1 104 personer och flyttnettot mot utlandet var +2 607 personer.

Prognosen för befolkningsutvecklingen är svår att göra i dagsläget genom bl.a. den pågående flyktingströmmen. Överhuvudtaget blir osäkerheten för Jönköpings län större för varje år prognosen sträcker sig då de avvikelser som uppstår förstärks för varje år (Tabell 16). För mindre kommuner är den relativa avvikelserna större. Osäkerheten är som störst för flyttåldrarna, dvs. de som befinner sig i åldrarna 19-29 år. I åldersgruppen 16-18 år finns de ungdomar som kan välja vård- och omsorgsprogram och den gruppen beräknas öka med cirka 2000 individer fram t.o.m. 2025. Det är också en relativt stor osäkerhet bland de allra äldsta.

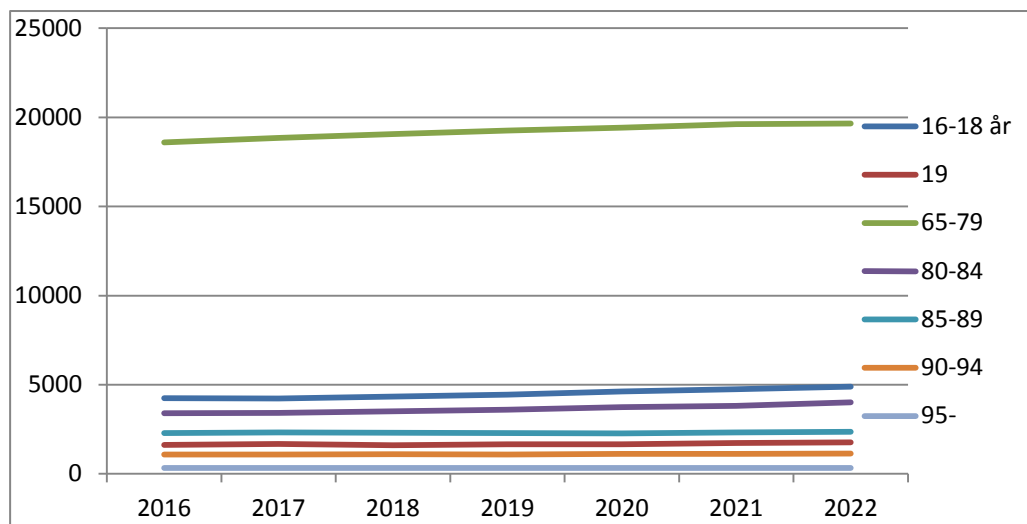
Tabell 15. Folkmängd i Jönköpings län och kommuner efter kön och ålder 31 december 2014.

Kommun	Totalt	Kvinnor	Män	0-6	7-17	18-24	25-44	45-64	65-79	80+
Jönköpings län	344 262	171 257	173 005	28890	43274	32422	82692	86048	50992	19944
Gislaved	28 737	14 196	14 541	2 253	3 886	2 541	6 534	7 745	4 164	1 614
Gnosjö	9 509	4 618	4 891	728	1 363	842	2 249	2 507	1 341	479
Habo	11 110	5 493	5 617	1 254	1 725	737	2 835	2 636	1 524	399
Jönköping	132 140	66 404	65 736	11619	15752	14049	34744	30806	18114	7 056
Mullsjö	7 109	3 562	3 547	614	933	613	1 596	1 740	1 229	384
Tranås	18 416	9 165	9 251	1 397	2 316	1 722	4 061	4 467	3 159	1 294
Vaggeryd	13 229	6 581	6 648	1 206	1 798	1 003	3 202	3 369	1 921	730
Värnamo	33 334	16 602	16 732	2 673	4 244	2 881	7 640	9 010	4 923	1 963

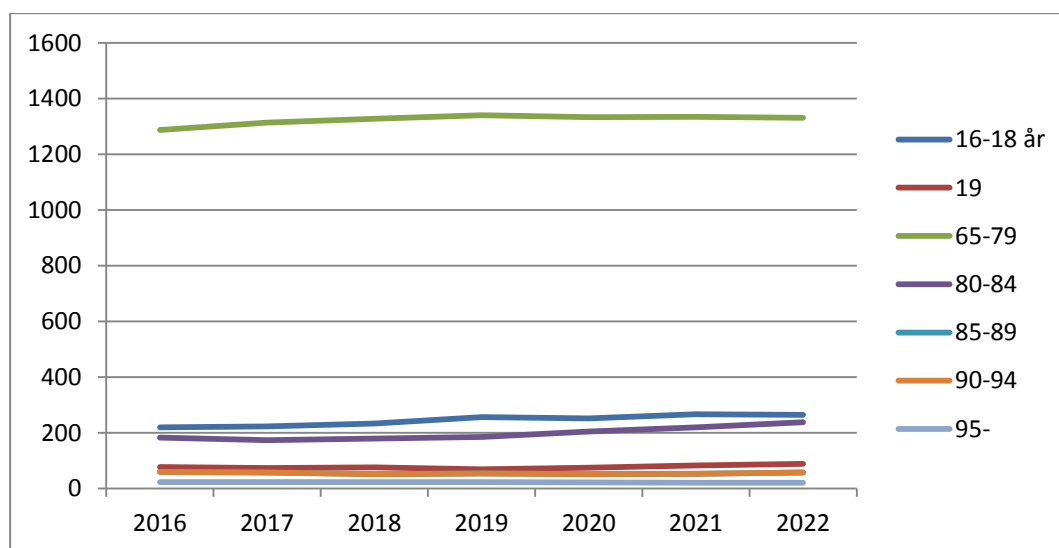
Tabell 16. Prognos befolkningsutveckling, Jönköpings län, 2014 – 2025

Ålder	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
0	4 042	4 082	4 143	4 191	4 232	4 259	4 274	4 271	4 252	4 216	4 173	4 124
1-5	20 478	20 592	20 659	20 778	21 040	21 358	21 590	21 794	21 930	21 996	21 984	21 898
6-15	39 180	39 929	40 686	41 397	41 827	42 209	42 567	43 027	43 454	43 915	44 323	44 694
16-18	11 910	11 566	11 546	11 513	11 898	12 224	12 615	12 763	12 965	13 049	13 284	13 479
19-24	28 409	27 511	26 389	25 492	24 568	23 900	23 571	23 658	23 955	24 373	24 809	25 268
25-39	59 860	60 666	61 725	62 748	63 690	64 370	64 726	65 021	65 015	64 965	64 712	64 311
40-64	107 825	107 746	107 557	107 355	107 106	107 040	106 998	106 814	106 785	106 858	107 030	107 430
65-79	50 929	51 857	52 647	53 428	54 039	54 541	55 110	55 624	55 740	55 610	55 318	54 978
80-89	16 009	15 868	15 888	15 968	16 172	16 482	16 750	17 087	17 786	18 702	19 785	20 862
90+	3 886	3 977	4 003	3 994	4 028	4 040	4 089	4 096	4 125	4 098	4 092	4 113
Totalt	342 528	343 795	345 242	346 864	348 600	350 423	352 290	354 156	356 007	357 781	359 509	361 157

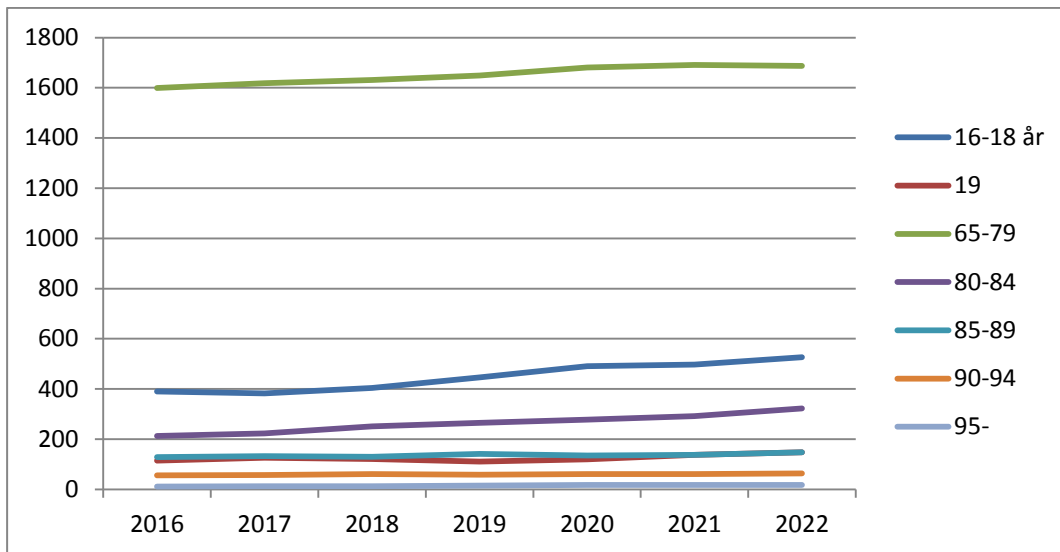
Prognos för befolkningsutvecklingen i de kommuner som ingår i förstudien (Figur 1-8) pekar på endast marginella förändringar avseende både antalet ungdomar och vuxna som kan förväntas välja vård- och omsorgsutbildning. Den enda förändringen som kan ses är åldersgruppen 65-79 år, vilket stämmer väl med hur det ser ut i på Höglandet såväl som i övriga landet.

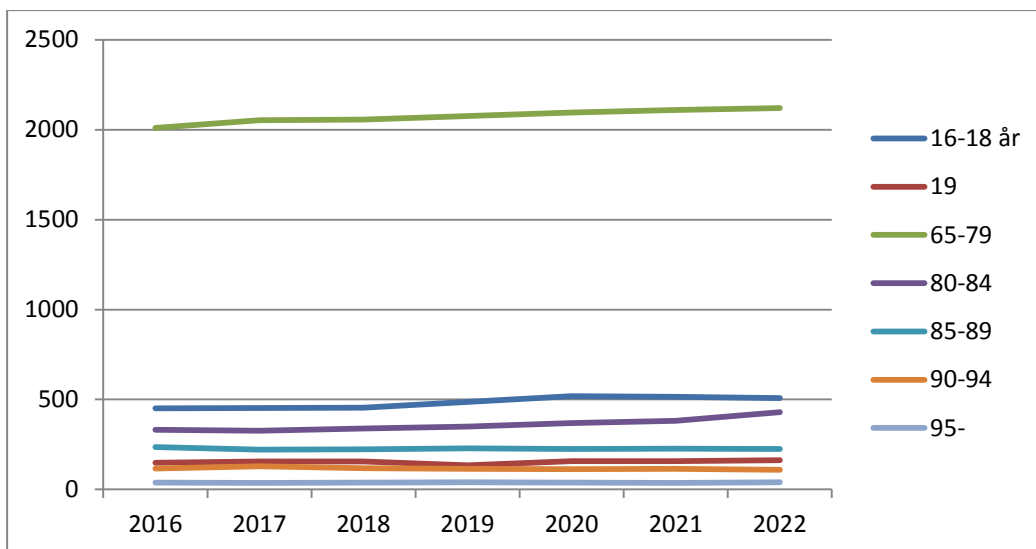
Figur 1. Befolkningsprognos för Jönköpings kommun 2016-2022

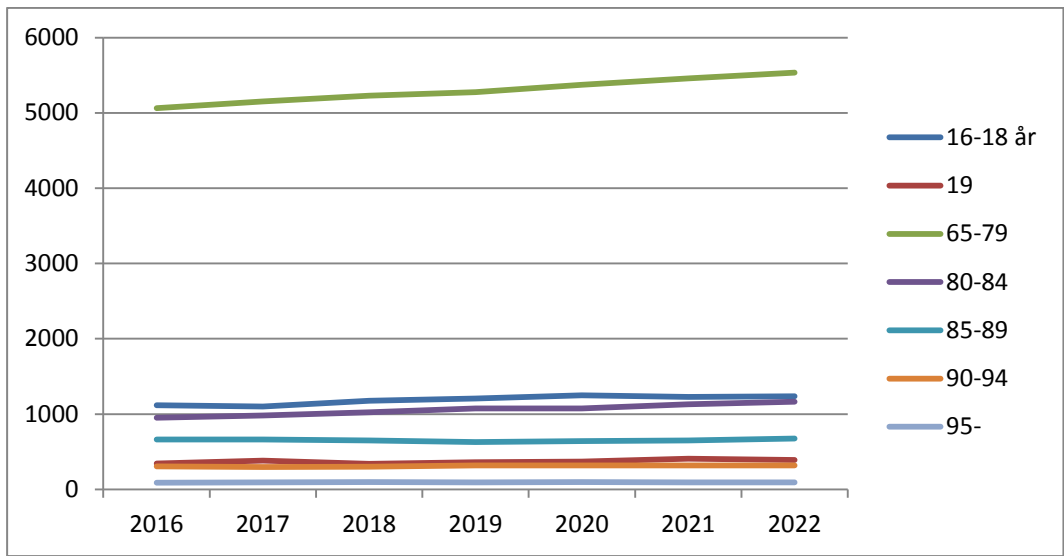
Figur 2. Befolkningsprognos för Mullsjö kommun 2016-2022

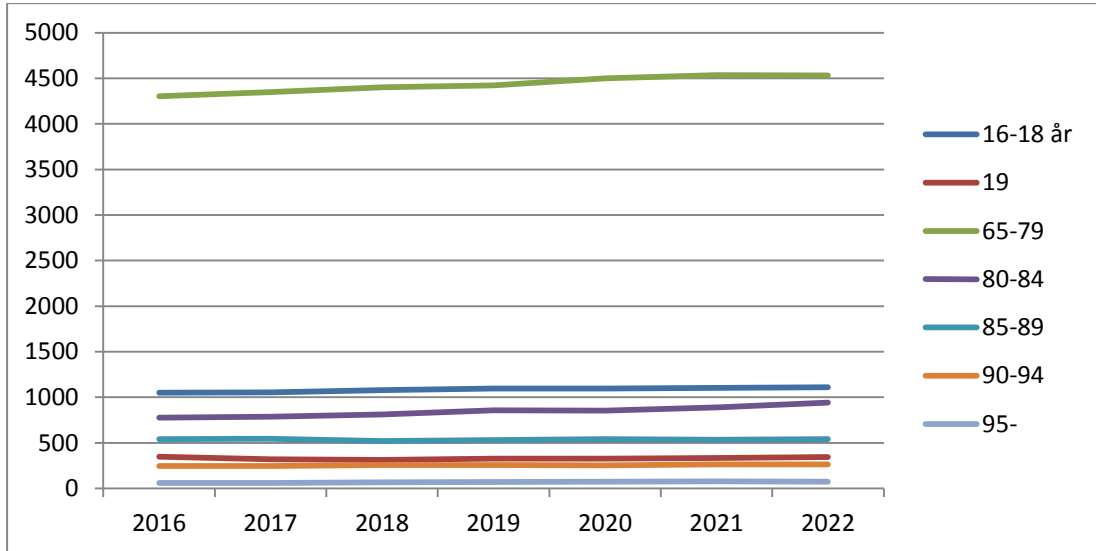
Figur 3. Befolkningsprognos för Habo kommun 2016-2022

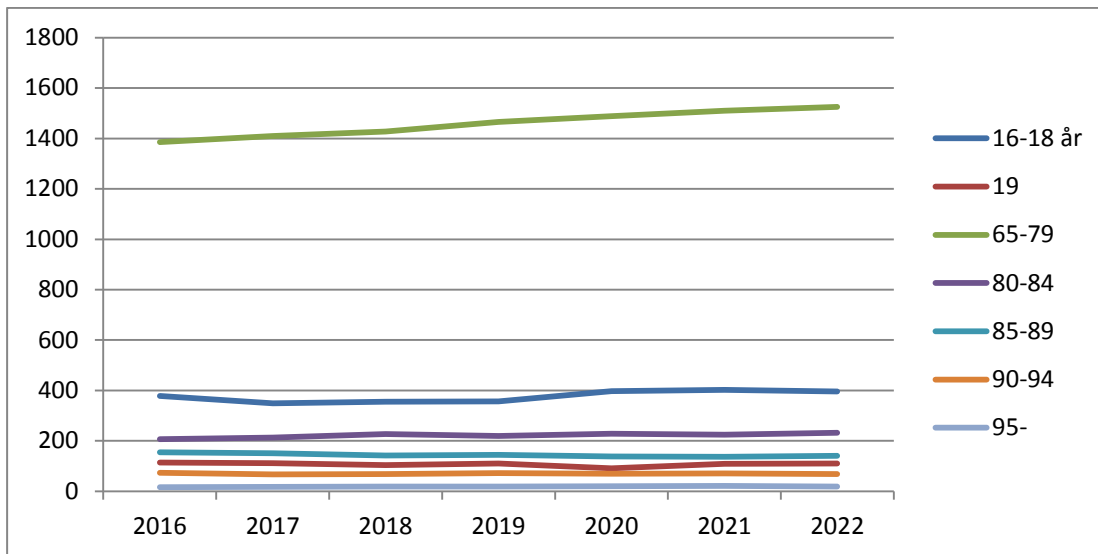
Figur 4. Befolkningsprognos för Vaggeryds kommun 2016-2022

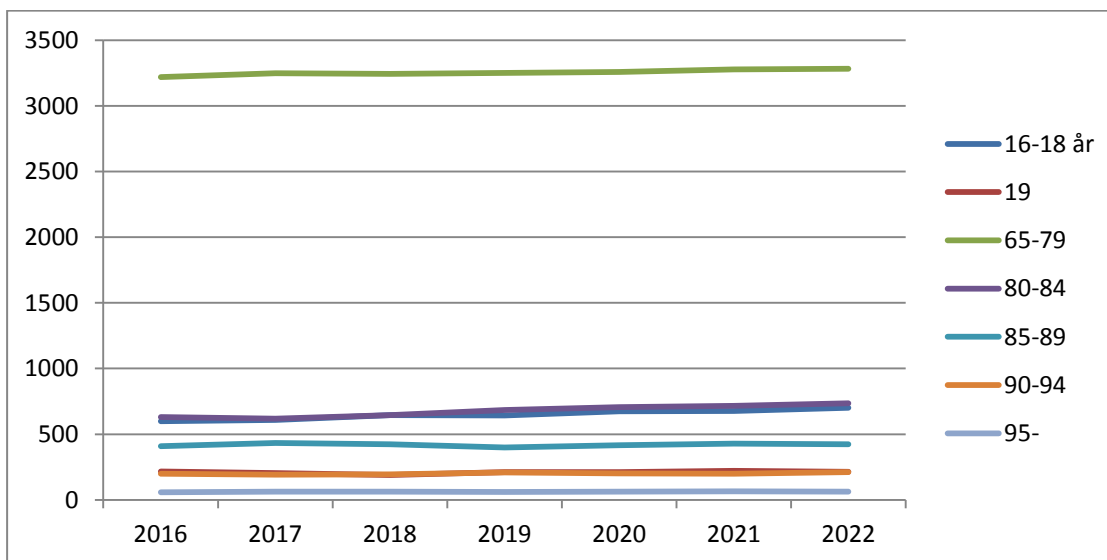
Figur 5. Befolkningsprognos för Värnamo kommun 2016-2022

Figur 6. Befolkningsprognos för Gislaveds kommun 2016-2022

Figur 7. Befolkningsprognos för Gnosjö kommun 2016-2022

Figur 8. Befolkningsprognos för Tranås kommun 2016-2022

4.2.1 Antalet äldre

Dagens 40- och 50-talister kommer att göra avtryck bland den äldre befolkningen. I Jönköpings län kommer de allra äldsta (80+ år) att öka med cirka 13 000 personer fram till 2025 (Tabell 17).

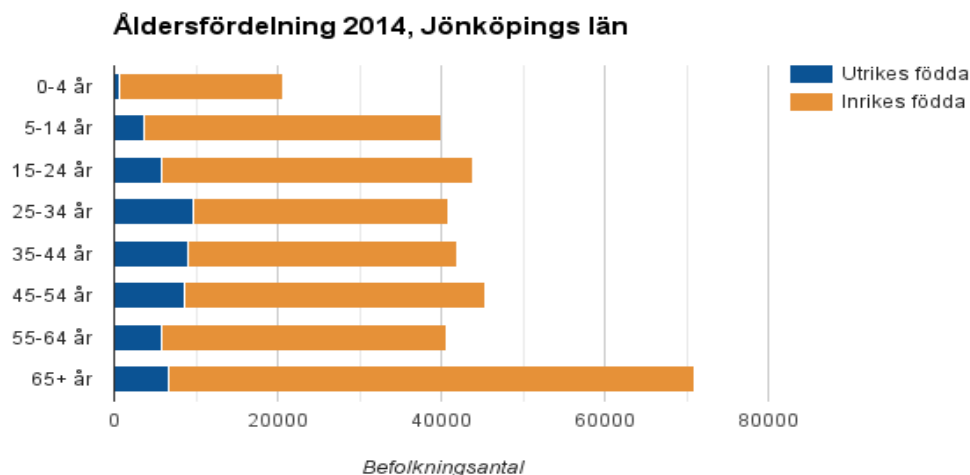
Tabell 17. Åldersstruktur, Jönköpings län 2013/2025

4.2.2 Antal utlandsfödda

Av länets folkmängd har 18,1 procent utländsk bakgrund, d.v.s. utrikes födda samt inrikes födda vars båda föräldrar är utrikes födda (Tabell 18). Genomsnittet för riket är 20,7 procent. Spridningen i länet är relativt stor. Habo kommun har exempelvis lägst andel invånare med utländsk bakgrund (7,7 %) medan Gnosjö kommun har högst antal (28,6 %).

Tabell 18. Antal och åldersfördelning av personer med utländsk bakgrund i Jönköpings län.

4.3 Arbetsmarknad inom vård och omsorg

Regioner och landsting står inför stora utmaningar när det gäller att fånga ungdomars intressen för arbete inom vården och inom den offentliga sektorn. Enligt Arbetskraftsbarometern (2014) är det ett problem, att tillgången på arbetskraft krymper inom flera yrken, något som försvårar möjligheten till en långsiktig kompetensförsörjning. Inom vård och omsorg är resultaten i genomförd utbuds- och efterfrågeanalys entydiga och visar att vi går mot ett allt större underskott av utbildad arbetskraft (Tabell 19). Vårdens behov av arbetskraft påverkas av bland annat pensionsavgångar, utbildningsdimensionering men även av ungas utbildningsval.

Tabell 19. Förvärsarbetande dag- och nattbefolkning (16+) samt förvärvsintensitet (20-64 år) efter län, kommun och kön 2014.

Län/ Kommun	Dagbefolkning	Nattbefolkning*	Förvärvsintensitet ²¹
Jönköpings län	170 168	168 499	80,7
<i>Män</i>	90 519	89 703	82,8
<i>Kvinnor</i>	79 649	78 796	78,5
Gnosjö	5 888	4 800	81,6
<i>Män</i>	3 389	2 625	84,0
<i>Kvinnor</i>	2499	2 175	78,9
Mullsjö	2 820	3 399	82,0
<i>Män</i>	1 498	1 836	86,0
<i>Kvinnor</i>	1 322	1 563	77,8
Habo	3 856	5 636	87,5
<i>Män</i>	1 988	2 959	89,5
<i>Kvinnor</i>	1 868	2 677	85,5
Gislaved	14 451	14 226	81,3
<i>Män</i>	7 973	7 767	84,1
<i>Kvinnor</i>	6 478	6 459	78,1
Vaggeryd	5 736	6 677	84,1
<i>Män</i>	3 239	3 587	86,4
<i>Kvinnor</i>	2 497	3 090	81,7
Jönköping	69 255	65 181	79,8
<i>Män</i>	36 082	34 094	81,6
<i>Kvinnor</i>	33 173	31 087	77,9
Värnamo	17 428	17 005	83,3
<i>Män</i>	9 000	9 006	85,0
<i>Kvinnor</i>	8 428	7 999	81,5
Tranås	8 293	8 191	77,1
<i>Män</i>	4 442	4 376	79,2
<i>Kvinnor</i>	3 851	3 815	74,9

*Nattbefolkning – skrivna i kommunen och betalar skatt där

Den offentliga sektorn, nationellt riskerar att få betydande svårigheter att fylla åldersavgångarna med ny arbetskraft. Det krävs således att fler yngre väljer att arbeta inom den sektorn” (Arbetsförmedlingen 2010, s. 9). Arbetsmarknadsutsikter för yrkesgrupper inom vård- och omsorgsområdet (Tabell 20).

²¹Förvärvsintensitet är ett mått som anger andel personer med bostad i regionen (nattbefolkning) som förvärsarbetar i en viss åldersgrupp i relation till samtliga personer i den aktuella åldersgruppen. Förvärvsintensitet beräknas ofta utifrån åldersklassen 20-64 eller 16-64 år

Tabell 20. Arbetsmarknadsutsikter nationellt, t.o.m. 2035

Utbildningsgrupp	Förvärvsarbetande		Tillgång	Efterfrågan 2025	Tillgång 2025	Efterfrågan 2035
	2006	2012	2012	2025	2025	2035
Barn- och fritidsutb.	85450	91300	98350	104000	96500	107200
VO-utb.	219650	216650	228290	284400	210200	360500
Sjuksköterskeutb	56150	63440	64260	77900	81400	89600

Nulägesbeskrivning – arbetsgivare Region Jönköping samt kommunerna (utom Högländet)

4.3.1 Förvärvsarbetande i vård- och omsorg i Region Jönköpings län (utom Högländet)

Beträffande undersköterskor är det en yrkesgrupp som har minskat under senare år med prognos om fortsatt minskning eller stabilisering. Omvårdnadsprogrammen i länet och skötarutbildningarna kan till viss del täcka det behov av eventuella nyanställningar som krävs men bedöms inte ge tillräckligt med kompetens för arbete inom specialistsjukvård. År 2013 fanns totalt 19 027 vård- och omsorgspersonal (undersköterskor, vårdbiträden, personliga assistenter) samt sjuksköterskor, anställda i Jönköpings län (Tabell 21). Av vård- och omsorgspersonalen var 88 % kvinnor och av sjuksköterskegruppen var 90 % kvinnor (SCB 2013).

Tabell 21. Anställda inom vård- och omsorgsområdet med arbetsplats i Jönköpings län.

Yrke	Kvinnor	Män	Alla	Kvinnor %	Män %
Vård- omsorgspersonal	16 669	2 194	18 863	88	12
Sjuksköterskor	2 358	256	2 614	90	10

Utifrån de arbetsgivare som besvarat enkäten framkom att under år 2015 fanns det 5 672 personer anställda som undersköterskor/skötare, vårdbiträden, och personliga assistenter i deras verksamheter (Tabell 22). Inte någon av de arbetsgivare som besvarade enkäten anställer medarbetare med lägre utbildning än vård- och omsorgsutbildning.

Tabell 22. Antal tillsvidare- och månadsanställda/kommun

Kommun	Undersköterskor/skötare	Vårdbiträden	Personliga assistenter	Totalt antal
Mullsjö	138	2	23	163
Habo	181	20	20	221
Värnamo	765	62	47	874
Jönköping	1958	944	412	3314
Länssjukhuset Ryhov, Värnamo sjukhus*	1100	0	0	1100

*Inkluderar vårdcentralerna, endast ett fåtal antal anställda undersköterskor.

4.3.2 Pensionsavgångar i kommunerna och Region Jönköping (exklusive Högländet)

Enligt den nationella rapporten om Generationsväxlingen på arbetsmarknaden (Arbetsförmedlingen 2010) kommer pensionsavgångarna inom vård- och omsorgsområdet bli det största verksamhetsområdet inom offentlig sektor, samtidigt som gapet mellan pensionsavgångar och yngre

personers tillträdande är stort. Fram t.o.m. 2025 förväntas 44 procent gå i pension, vilket motsvarar cirka 440 000 personer. Med nuvarande inflöde av yngre till området tillkommer cirka 285 000 personer, vilket innebär en differens på 165 000 personer.

Även inom kategorin undersköterskor/skötare, vårdbiträde och personlig assistent kommer antalet anställda minska kraftigt pga. pensionsavgångar under de närmaste åren. År 2013 förväntades nästan 1200 anställda personer med utbildning i gymnasial vård- och omsorgsutbildning att lämna arbetsmarknaden (Tabell 23).

Tabell 23. Förväntade åldersavgångar, 60-64 år i Jönköpings län, år 2013

Utbildningsgrupp	Antal 60-64 år		
	Samtliga	Män	Kvinnor
Vård- och omsorgsutbildning; övrig gymnasial utbildning i hälso- och sjukvård	1172	66	1106

I enkätsvaren från arbetsgivarna i Region Jönköpings län (8 kommuner och 2 sjukhus), uppgavs prognosen för pensionsavgångar 2016-2022 (Tabell 24).

Tabell 24. Pensionsavgångar, prognos 2016-2022 i Region Jönköpings län (exklusive Högländet)

Kommun	Yrkesgrupp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totalt 2016-2022
Mullsjö	Undersköterska	3	6	5	4	3	7	6	34
	Vårdbiträde								
	Pers. assistent								
Habo	Undersköterska		1	2	4	3	8	2	20
	Vårdbiträde								
	Pers. assistent		1	2	1	1	0	0	5
Värnamo	Undersköterska	15	9	12	9	18	26	17	106
	Vårdbiträde	1	2	2	4	4	2	1	16
	Pers. assistent	0	1	0	1	0	0	2	4
Jönköping, Värnamo sjukhus	Undersköterska /skötare	45	50	45	50	45	50	45	320
Jönköpings kommun	Undersköterska	20	34	37	39	45	36	52	263
	Vårdbiträde	13	14	12	14	4	14	12	83
	Pers. assistent	2	8	8	11	4	7	8	48

För övriga kommuner som ingår i förstudien saknas uppgifter avseende förväntade pensionsavgångar.

Verksamheterna inom vård och omsorg kan komma att få avsevärda problem med att täcka alla åldersavgångar. Till detta kommer ett stadigt ökat vårdbehov under perioden när många av 40-talisterna förväntas uppnå en hög ålder med ett ökande vård- och omsorgsbehov. Det finns dessutom en regional dimension i arbetskraftsbehovet – att åldersavgångarna blir störst i regioner med liten befolkning och därmed litet tillskott av ny arbetskraft. Denna rekryteringssituation kommer att bli en stor utmaning (Arbetsförmedlingen 2010).

4.4 Karriärvägar

4.4.1 Genomgångsyрке för unga till människovårdande yrke

Dagens ungdomar väljer inte längre ett livslångt yrke. Det blir allt mer betydelsefullt att i mötet med ungdomar öka kunskap och intresse om olika yrken i offentlig sektor och framförallt inom vård och omsorg. Det kan handla om att ändra ungdomars attityder till olika utbildnings- och yrkesval. En förutsättning för att klara det framtida rekryteringsbehovet måste fler ungdomar bli intresserade av att söka sig till utbildningar inom vård och omsorg. Förutom de traditionella yrkena som läkare och sjuksköterska kommer behoven att skapa nya yrken och specialinområden att utvecklas inom vård- och omsorgsområdet. Några exempel är vårdutbildningar kopplade till IT och teknik, röntgensjuksköterska och utbildning inom biomedicinsk analys.

4.4.2 Specialistutbildning inom yrkeshögskola (YH)

Som påbyggnad på Vård och omsorgsprogrammet finns det möjlighet att läsa specialistutbildning inom YH. Detta kan ses som en karriärväg för undersköterskor/skötare. Idag efterfrågar arbetsgivarna specialkompetens inom område som akutsjukvård, demens, palliativ vård, psykiatri och missbruk. Kompetens kommer också efterfrågas utifrån specialpedagogik och neuropsykiatri. Utökad kunskap om kost och dess betydelse är ett ytterligare område som efterfrågas.

4.4.3 Sjuksköterskeutbildning

Den största andelen sökande till sjuksköterskeutbildning är studenter som har en genomfört Samhällsvetenskapligt program (19 %). Under läsåret 2014/2015 var det 17 % av studenterna som hade genomfört Omvårdnadsprogrammet/Vård- och omsorgsprogrammet som förutbildning (Tabell 25).

Tabell 25. Förutbildning till sjuksköterskeutbildning

Förutbildning Sjuksköterskor VT14-HT15						
Program	VT14	HT14	VT15	HT15	Totalt	Andel
Samhällsvetenskapsprogrammet	21	19	25	31	94	19%
Omvårdnadsprogrammet/ Vård- och omsorgsprogrammet	24	21	15	18	83	17%
Naturvetenskapsprogrammet	16	15	23	24	77	16%
Specialutformat program	12	15	9	14	47	10%
Friskoleprogram	8	7	6	10	30	6%
Estetiska programmet	5	8	4	8	28	6%
Barn- och fritidsprogrammet	5	6	2	4	18	4%
KOMVUX	2	3	7	6	17	3%

Studielön

Studielön är en form av ersättning till medarbetare i yrken eller professioner där det finns behov av högre kompetens. Det är chefen som beviljar tjänstledighet när medarbetaren är antagen och har tackat ja till utbildningen. För vissa specialistutbildningar kan arbetsgivare även ersätta kostnader för resor, logi och litteratur. I någon kommun är policyn om studier, att ge hjälp till kostnaden för litteratur, inte tid. Vissa blir hänvisade till vissa kurser och gör då det självklart på arbetstid. Medarbetarens studier regleras vid lön- och utvecklingssamtal och kan beviljas vid krav på eller behov av utbildnings- och kompetenshöjning. Studielön för anställda sjuksköterskor som går specialistutbildning är för närvarande i Jönköpings kommun är 13 800 kr/mån. Nivån på studielön inom Region Jönköpings län

är för närvarande för högskoleutbildning 17 500 kr/mån och för eftergymnasial utbildning 15 500 kr/mån.

4.4.4 Kompetens- och rekryteringsbehov

Under de kommande tio åren kommer det att behövas cirka 225 000 nya medarbetare med vård- och omsorgsutbildning (SKL 2014)²². Redan nu ökar efterfrågan på välutbildad personal inom exempelvis psykiatri och funktionshinderområdet. Behovet av undersköterskor är stort och kommer att bli än större inom äldreomsorgen, i samband med att 40- och 50-talisterna når 80-årsåldern med en ökad efterfrågan på vård- och omsorgsbehov.

Enligt Arbetskraftsbarometern 2014²³ ser rekryteringstillgången, från ett nationellt perspektiv, balanserad ut av nyutexaminerad arbetsökande som har en vård- och omsorgsutbildning. Däremot är rekryteringstillgången mindre god avseende yrkesverksamma med erfarenhet inom vård- och omsorgsycket.

Med ett 20-årigt nationellt perspektiv (Trend och Prognoser med sikte på 2035) kommer största bristen att finnas på gymnasiesidan där bristen på gymnasialt vård- och omsorgsutbildade beräknas uppgå till cirka 160 000 personer. Efterfrågan beräknas därmed överstiga tillgången med cirka 45 procent.

Rekryteringsbehovet som arbetsgivarna i Mullsjö kommun, Habo kommun, Jönköpings kommun, Länssjukhuset Ryhov, Värnamo sjukhus, uppger utgår från prognosen för pensionsavgångarna för undersköterskor och personliga assistenter. För Värnamo kommun beräknas finnas ett rekryteringsbehov (2016-2022) på 235 undersköterskor, 14 personliga assistenter och 0 vårdbiträden. I framtiden kommer Värnamo kommun att ha behov av högskoleutbildad personal, exempelvis arbetsterapeut, fritidspedagog, förskollärare. Från fyra privata arbetsgivare uppges att rekryteringsbehovet motsvarar i dagsläget pensionsavgångarna, cirka 15 undersköterskor. Vid uppkomna rekryteringsbehov inom den privata sektorn anställs även vårdbiträden.

4.4.5 Intervju med arbetsförmedlingen

I intervju med representant från Arbetsförmedlingen framkommer att samverkan genom ett VO-college utvecklar den framtida undersköterskans/skötarens yrkesroll framförallt utifrån arbetsgivarnas kompetensbehov. Arbetsförmedlingen ser det naturligt att vara en samarbetspartner i en sådan samverkan.

4.4.6 Intervju med Kommunal

Kommunal i Värnamo och i Jönköping har under en längre tid efterfrågat lokalt Vård- och omsorgscollege för hela länet, inte bara på Högländet. Fördelen med att vara en del av VO-college menar Kommunal är att undersköterskans, skötarens och barnsköterskans yrkesroll lyfts fram och stärks på ett positivt sätt. Några nackdelar kan inte Kommunal se. På frågan om kompetensbehov i framtiden menar Kommunal att deras yrkesgrupper har möjlighet att få specialinriktning utifrån vårdens specialisering genom VO-College, vilket skapar ett framtidshopp för yrkesgrupper med Vård- och omsorgsutbildning. Det finns redan nu, menar Kommunal, indikatorer på att arbetsgivaren inom snar framtid kommer att behöva anställa fler undersköterskor för att täcka behovet av omvårdnadspersonal.

²² SKL 2014. Prognosen bygger på demografi, befolkningsbehov relaterat till välfärdstjänster och kommande pensionsavgångar.

²³ Tillgången på omvårdnadsutbildade utan yrkeserfarenhet är god enligt Arbetskraftsbarometern 2014

5. Utmaningar och förslag

Förstudiens syfte var att ta fram ett underlag för beslut om fortsatt arbete med ansökan om lokalt/lokala VO-College, som på sikt, skulle kunna integreras med Regionalt VO-college på Högländet. Innehållet i förstudien har tagit utgångspunkt i åtta av de tio kvalitetskriterier som VO-college fastställt²⁴ och redovisas i rapportform, under rubrikerna inledning, bakgrund, syfte, metod, och resultat. Resultatet omfattar en nulägesbeskrivning av kommunernas vård- och omsorgsutbildning, befolkningsutveckling samt arbetsmarknad.

5.1 Vilka utmaningar finns för en etablering av ett VO-college?

5.1.1 Nationellt – Region Jönköpings län (exklusive Högländet)

För att kvalitetssäkra vård- och omsorgsutbildningarna och rekryteringsbehovet i hela Jönköpings län finns behov att länets samtliga kommuner och Region Jönköpings län blir en del av VO-college, på sikt ingår i ett länsövergripande regionalt Vård- och omsorgscollege²⁵. I dagsläget är endast 5 av 13 kommuner och 1 av 3 sjukhus i Region Jönköpings län anslutna till VO-college. För att ytterligare förstärka behovet av denna etablering kan vi konstatera att stora delar av Sveriges vård- och omsorgsutbildningar redan är certifierade och ingår i Regionala VO-college (19 regionala och 74 lokala college)²⁶ och flera är på gång att ansöka om certifiering.

Betydande pensionsavgångar i länet, vilket i hög grad kommer att drabba personalsituationen inom vård- och omsorgsområdet i berörda kommuner och Region Jönköpings län.

Sned befolkningsutveckling, där andelen äldre succesivt ökar samtidigt som gruppen unga minskar. Detta förutspås att förändras i samband med den kompetens som finns hos människor som kommit till länet i samband med flyktingvågen.

- Den utmaning som lyfts fram nationellt kring minskat antal vård- och omsorgsutbildad personal²⁷ skiljer sig inte med prognoserna för Region Jönköpings län. Här tas flera orsaker fram, bl.a. pekar befolkningsutvecklingen på ett mindre antal unga personer generellt som medför att färre personer finns som kan välja vård- och omsorgsutbildningar.
- Utvecklingen mot en allt större andel äldre i befolkning väntas fortsätta under de närmaste 20 åren. Det leder till ett ökat behov av personal inom vården och kanske framförallt inom äldreomsorgen. Enligt beräkningar från den så kallade GERDA-studien (Olsson 2012) som fokuserar på åldrande och äldres livssituation, kommer år 2050 varannan person över 85 år att ha en demenssjukdom.

Söktrycket, dvs. intresset till vård- och omsorgsutbildningarna, främst gymnasiets vård- och omsorgsprogram är lågt. Könsfördelningen är ojämn, gäller både för gymnasiet och vuxenutbildningen.

²⁴ Se Vård- och omsorgscollege <https://www.vo-college.se/certifiering/kvalitetskriterier>

²⁵ Protokoll Kommunalt forum § 22 (Dnr RJL2015/221)

²⁶ Se Vård- och omsorgscollege <https://www.vo-college.se/regioner>

²⁷ Statistiska Centralbyrån (SCB) TEMARAPPORT 2015:4 ARBETSMARKNAD Vård- och omsorgsutbildade - idag och i framtiden

5.1.2 Framtida resursbehov

- Länsövergripande satsning på vård- och omsorgsutbildningens kvalitet
 - Enligt VO-college ska lärare ha kompetens att erbjuda elever på ungdomsgymnasiet en utbildning som leder till diplom, efter att ha fullföljt vård- och omsorgsprogrammet, med lägst betyget E i minst 2500 poäng *inklusive godkänt gymnasiearbete*. På motsvarande sätt kan vuxenutbildningen leda till diplom efter att ha fullföljt VO-utbildningen med lägst betyget E i minst 1 500 poäng i kurser från VO-utbildningen *inklusive ett godkänt gymnasiearbete*. En ökad och genomtänkt samverkan mellan skola och vård- och omsorgsverksamhet kan bidra till att exempelvis elevernas gymnasiearbete kvalitetssäkras. En ökad kvalitet i vård- och omsorgsutbildningarna skapar behov av kompetensutveckling för såväl lärare på vård- och omsorgsprogrammet och vuxenutbildningen som för APL-handledare.
 - Arbeta för att fler yrkeslärare får lärarlegitimation.
 - Regionala riktlinjer för att systematisera valideringsprocessen.
 - Utbilda särskilda valideringshandledare/arbetsplatser.
 - Samverka kring detta via styrgrupper lokal och regionalt.
 - Utforma handledarutbildning enligt VO-colleges riktlinjer.
 - Skriftliga avtal för APL-platser samt innehåll för programråden.
 - Samverka för att alla vård- och omsorgsutbildningar i hela länet innehåller kurser kring *Äldres hälsa och livskvalitet* eller *Vård- och omsorg vid demenssjukdom*, med tanke på befolkningsstrukturen. Kurser i *Akutsjukvård* och *Palliativ vård* är relevanta för såväl hälso- och sjukvård som för hemsjukvård.
 - Samverka kring behov av kompetens inom specialområden som Akutsjukvård, Psykiatri med flera, där YH-utbildningar kan startas utifrån ett övergripande länsbehov med samordning av specialistkunskap.
 - Utifrån att cirka 50 % av gymnasieeleverna och 23-33 % av vuxeneleverna inom GGVV-området är utlandsfödda, ställer exempelvis krav på språkutvecklande arbetssätt.
- Satsningar på arbetsmarknad och kompetensförsörjning.
 - En åldrande befolkning innebär en utmaning för utformning av vård och omsorg samt ett hållbart arbetsliv för de yrkesverksamma (RUS 2013). Arbetsförmedlingen (Arbetsförmedlingen, 2014) pekar också på ”utbredda svårigheter” att rekrytera arbetskraft inom hälso- och sjukvård men också på att det blir allt svårare att rekrytera inom den kommunala äldreomsorgen. Man pekar på ett lågt intresse för omvårdnads-utbildningar och att medelåldern är hög bland de yrkesverksamma. Detta tillsammans med ett växande antal äldre kommer att leda till att tillgången på undersköterskor inte kommer att vara tillräcklig.
 - Arbetsgivarna tror på ökade anställningsbehov för de flesta av vård- och omsorgsutbildningarna de kommande åren. Flertalet av arbetsgivarna ser ett behov av att anställa fler personal med eftergymnasial utbildning/högskoleutbildning. Det är speciellt inom funktionshinderområdet, psykiatri och geriatrisk vård som denna kompetens efterfrågas.
 - Rekryteringsprocessen får stor betydelse där insatser behöver identifieras för att öka intresset för ungdomar att söka sig till vård- och omsorgsutbildningarna.

5.2 Vilka förutsättningar finns för etablering av lokala VO-college i Jönköpings län (exklusive Höglandet)?

5.2.1 Etablerade nätverk för samverkan

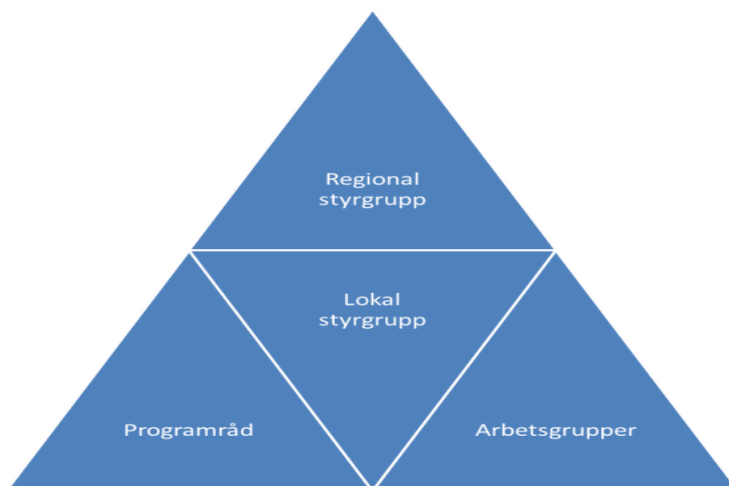
- Programråd finns i de kommuner där Vård-och omsorgsutbildningar anordnas, som kan bli en naturlig utgångspunkt för styrgruppen i respektive lokala VO-college. I samtliga programråd ingår Kommunal som facklig organisation. Jönköpings kommun inklusive Habo och Mullsjö kommun samverkar med Länssjukhuset Ryhov och GGVV-kommunerna samverkar med Värnamo sjukhus.
- Nätverk finns etablerade lokalt i varje kommun och vid Länssjukhuset Ryhov och Värnamo sjukhus för chefer, lärare och rektorer. Nätverk finns för vuxenutbildningens rektorer i GGVV-området. Smittskydd anordnar möten med alla lärare inom vård och omsorg i Region Jönköpings län. Vårdlärare i GGVV har tillsammans med vårdlärare i Jönköping ett nätverk. Länets socialchefer möts regelbundet.
- Samverkansgrupper med Jönköping University och Hälsohögskolan finns sedan länge etablerade relaterat till handledarutbildning, deltagande i nätverk och mötesplatser där utbildningsfrågor diskuteras och bearbetas. Representanter vid Hälsohögskolan är redan adjungerade i Regionalt VO-college på Höglandet.
- Futurum finns representerat i olika samarbetsorgan med Linköpings universitet och Jönköping University (Jönköping Academy, Internationella handelshögskolan, Hälsohögskolan) samt inom olika organ nationellt och internationellt. Det omfattar ömsesidigt utbyte avseende forskning, utveckling, syn på och former för lärande. Inom Region Jönköpings län organiseras APL/LIA/VFU inom Futurum, där vård- och omsorgselever och deras handledare ingår.

5.2.2 Kontakter inom ramen för VO-College lokalt och nationellt

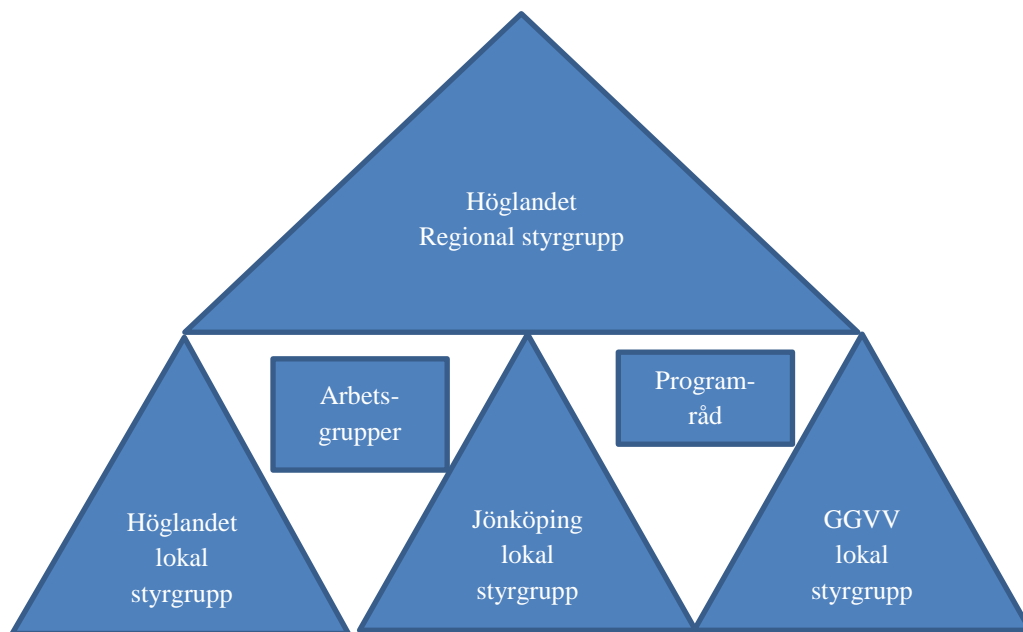
I arbetet med förstudien har arbetsgruppen etablerat kontakter både lokalt och nationellt. Under det inledande arbetet inbjöds personer från *Höglandet* (Yvonne Lindbom, regional samordnare, Höglandet, Bo Edlund, f.d. personalchef Höglandssjukhuset) med erfarenhet av arbetet med lokalt såväl som regionalt VO-college. Arbetsgruppen har även haft kontakt med *Nationella rådet* (Zenita Cider, vd Nationella VO-college). Delar av arbetsgruppen deltog i Rikskonferens, VO-college i november samt deltog i ett informationsmöte om VO-college handledarutbildning och språkambudsutbildning i december.

5.3 Förslag

Om Jönköping kommun, inklusive Habo och Mullsjö kommuner, Tranås kommun samt GGVV-kommunerna beslutar att inrätta VO-college föreslår vi att man begär att få ansluta sig till Höglandets regionala VO-college (Figur 9). Genom att GGVV-kommunerna (Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd, Värnamo) och Jönköpings kommun inklusive Habo och Mullsjö kommuner ansöker om var sina lokala VO-college kommer Region Jönköpings län att bli en del av VO-college som en nationell kvalitetssatsning av kommande vård- och omsorgsutbildning (Figur 10).

Figur 9. Organisationsbild över Höglandets regionala VO-college

Figur 10. Förslag på organisationsbild över ett länsövergripande VO-college

- Eftersom Höglandet står inför sin återcertifiering 2017, föreslår vi att arbetet med ansökningsprocessen om lokalt VO-college kommer igång redan under våren 2016.
- Att samtliga åtta kommuner samt de två sjukhusen (Länssjukhuset Ryhov, Värnamo sjukhus) Region Jönköpings län är med och bidrar till finansieringen, utifrån en gemensamt framtagen finansieringsmodell samt beslutar om huvudmannaskap för den fortsatta ansökningsprocessen. Förslagsvis kan verksamheten förläggas till Kommunal utveckling eller Futurum.
- Att en processledare anställs på 100 %, för att komma igång med ansökningsprocessen, som inkluderar samverkan med Höglandets regionala styrgrupp. Processledaren behöver stå till förfogande under de tre första åren för att sedan minska i omfattning. Under de tre första åren behövs resursen för uppbyggnad av de lokala styrgrupperna och internt i alla ingående organisationerna. I samband med ansökan och uppstarten av VO-college föreslår arbetsgruppen att en följeforskare anlitas för att på sikt kunna utvärdera effekterna av VO-college.

Arbetsgruppen rekommenderar därför:

- Att beslut fattas om att gå vidare med ansökan om två lokala VO-college (Jönköpings kommun inklusive Habo, Mullsjö kommuner samt Tranås kommun och GGVV-kommunerna).
- Att organisatoriskt integrera två lokala VO-college, enligt ovan med Höglandets redan etablerade Regionala VO-college, i samband med deras återcertifiering 2017.
- Att processledare anställs och styrgrupper i respektive lokalt VO-college utses.
- Att ansökan om lokalt VO-college för Jönköpings kommun inklusive Habo, Mullsjö kommuner samt Tranås kommun och GGVV-kommunerna, skickas till Föreningen VO-college, september 2016.

6. Referenser

Andershed H. & Ljungzell M. Hållbar utveckling av Vård- och omsorgscollege? Exempel från Värmland och Östergötland. Apel. FoU 2009, Lindesberg.

Arbetskraftsbarometern 2014. Utsikterna på arbetsmarknaden för 71 utbildningar. SCB Stockholm.

Arbetsförmedlingen (2010) Generationsväxlingen på arbetsmarknaden – i riket och i ett regionalt perspektiv, Stockholm.

Biguet G., Lindqvist I., Martin C. & Pettersson A. Att lära och utvecklas i sin profession. Studentlitteratur: Lund.

Carlsson E. Kärnkompetenser i svensk sjuksköterskeutbildning, en kartläggning. Malmö högskola 2015, Malmö.

Lundin N. Barn- och ungdomshälsovårdsöverläkare för BoU i skolåldern, Helsingborg, skolläkare, Malmö

Regional utvecklingsstrategi för Region Jönköpings län (RUS) -2025. Regionförbundet Jönköpings län, 2013, Jönköping.

SFS 2012:402. Förordning om ändring i gymnasieförordningen (2010:2039) om programråd.

SCB 201X Länens arbetsmarknad– befolkning, näringsliv, yrken och framtida pensionsavgångar. Örebro.

SKL 2014: Sveriges viktigaste jobb. Så möter vi rekryteringsutmaningarna i vården och omsorgen.

SSF (Svensk sjuksköterskeförening). Strategi för kvalitetsutveckling inom omvårdnad, 2014, Stockholm.

Trender och Prognoser 2014 befolkningen | utbildningen | arbetsmarknaden med sikte på år 2035. SCB 2014, Stockholm.

Temarapport 2015:4. Vård- och omsorgsutbildade – idag och i framtiden. SCB. Stockholm.

Internetsidor

Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Forordning-20111108-om-vuxe_sfs-2011-1108/?bet=2011:1108#K1

Gemensam europeisk referensram för språk: lärande - undervisning - bedömning Council of Europe/Skolverket, 2007/2009 Rådet för kulturellt samarbete, Utbildningskommittén, Enheten för moderna språk, Strasbourg Europeisk referensram <https://www.vo-college.se/system/files/dokumentbank/bilaga1europeiskreferensram2.pdf> 2015-12-15

Gymnasieförordning (2010:2039) http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Gymnasieforordning-20102039_sfs-2010-2039/?bet=2010:2039 2015-11-10

Läroplan för gymnasieutbildning 2011: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2705.pdf%3Fk%3D2705 2015-11-10

Läroplan för vuxenutbildning 2012 http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2945.pdf%3Fk%3D2945 2015-11-10

Skolverket, http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/program.htm?lang=sv&programCode=vo001#anchor_1 2015-11-10

Vård- och omsorgscollege, Nationella rådet <https://www.vo-college.se/> 2016-01-04

YH-myndigheten (validering) <https://www.myh.se/Verksamhetsomraden/Validering/> 2015-11-10.